

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ФАКУЛТЕТ ПОЛИТИЧКИХ НАУКА

*ПОЈАМ И ДЕЛАТНОСТИ ОРГАНИЗОВАНОГ
КРИМИНАЛИТЕТА*

- СПЕЦИЈАЛИСТИЧКИ РАД -

МЕНТОР
проф. др. Драган Симеуновић

КАНДИДАТ
Слободан Плазинић

БЕОГРАД- 2004. -

САДРЖАЈ

ПОЈАМ И ДЕЛАТНОСТИ ОРГАНИЗОВАНОГ КРИМИНАЛИТЕТА	3
1. ПОЈАМ ОРГАНИЗОВАНОГ КРИМИНАЛИТЕТА	3
1.1. РАЗЛИЧИТА СХВАТАЊА ПОЈМА ОРГАНИЗОВАНОГ КРИМИНАЛИТЕТА.....	3
1.1.1. У в о д.....	3
1.1.2. Појам организованог криминалитета у иностраној литератури	4
1.1.3. Појам организованог криминалитета у домаћој литератури	5
1.2. ПРОБЛЕМИ ДЕФИНИСАЊА ОРГАНИЗОВАНОГ КРИМИНАЛИТЕТА	9
1.2.1. У в о д.....	9
1.2.2. Разграничење појмова у вези са организованим криминалитетом	10
1.2.2.1. Транснационални и организовани криминалитет	10
1.2.2.2. Међународни (интернационални) и организовани криминалитет	13
1.2.2.3. Професионални и организовани криминалитет.....	14
1.2.2.4. Криминалитет "белог оковратника" и организовани криминалитет	15
1.2.2.5. Организовани криминалитет и организовани злочин	16
1.3. ЗАКОНОДАВСТВО СРБИЈЕ И ЦРНЕ ГОРЕ	17
2. ДЕЛАТНОСТИ ОРГАНИЗОВАНОГ КРИМИНАЛИТЕТА.....	21
2.1. У В О Д.....	21
2.2. ТРГОВИНА НАРКОТИЦИМА.....	23
2.2.1. Трговина наркотицима као делатност организованог криминалитета	23
2.3. КОРУПЦИЈА.....	28
2.3.1. Корупција као делатност организованог криминалитета	28
2.3.2. Кривично-правни аспект корупције.....	30
2.4. ПРАЊЕ НОВЦА.....	33
2.4.1. Дефинисање појма прање новца	33
2.4.2. Прање новца у међународним правним актима	37
2.4.3. Прање новца у домаћем законодавству.....	39
2.5. ТРГОВИНА ЉУДИМА	41
2.5.1. Појам и опште карактеристике.....	41
2.5.2. Везе трговине људима са организованим криминалом	43
2.5.3. Стање појава и кривичноправна заштита у Србији и Црној Гори ..	44
2.6. РЕКЕТ	47
2.6.1. Појам и карактеристике	47
2.6.2. Рекет и наше законодавство.....	50
2.7. ОСТАЛЕ ДЕЛАТНОСТИ ОРГАНИЗОВАНОГ КРИМИНАЛИТЕТА	51
3. ЗАКЉУЧАК	53
ЛИТЕРАТУРА.....	58

ПОЈАМ И ДЕЛАТНОСТИ ОРГАНИЗОВАНОГ КРИМИНАЛИТЕТА

1. ПОЈАМ ОРГАНИЗОВАНОГ КРИМИНАЛИТЕТА

1.1. РАЗЛИЧИТА СХВАТАЊА ПОЈМА ОРГАНИЗОВАНОГ КРИМИНАЛИТЕТА

1.1.1. У в о д

Организовани криминалитет је веома стара појава. Он постоји у скоро свим земљама и показује тенденцију повећања. У вези с тим, земље у којима је најизраженији свакодневно се суочавају са потребом спречавања и сузбијања. Предмет је разматрања кривичара, криминолога, као и експерата разних научних дисциплина. Присутан је и има велики утицај на готово све облике друштвеног и јавног живота. Осим тога, организовани криминалитет, као друштвено-негативна појава, има изузетну способност да користи повољне услове за своје инфилтрирање у легалне друштвене структуре и да се вешто прилагођава конкретној друштвено-политичкој и економској ситуацији не само унутар једне земље него и на међународном плану. Чињеница да се организовани криминалитет не испољава у свим земљама у истом облику вероватно је допринела томе да још нема јединствене и општеприхваћене дефиниције појма организованог криминалитета, ни у политиколошкој, ни у криминолошкој, ни у кривичноправној литератури.

Уместо тога, постоје многе дефиниције, сличне и различите, што указује на неусаглашеност ставова о томе шта све обухвата садржај појма организованог криминалитета.

Основни проблем односи се на прецизност садржаја термина *организовани*, који може имати више значења. У том смислу, често се под исти појам сврстава и организована криминална група, организовано криминално удружење или организација, па све до типа класичне мафије.

Резултати бројних теоријских истраживања указују нам на основни проблем који се јавља у дефинисању појма организованог криминалитета, с обзиром на то да неки аутори сматрају да сви облици групног криминалног деловања не представљају и организовани криминалитет. Поборници овог мишљења истичу да је за постојање организованог криминалитета, поред елемената који карактеришу организовано криминално деловање, нужен још један елемент - веза криминалне организације са државом и њеним органима.

Анализом садржаја криминолошке и кривичноправне научне и стручне литературе која је била доступна, може се закључити да не постоје идентични ставови међу ауторима о нужности постојања везе криминалне организације са државом и њеним ауторима, као битног елемента организованог криминалитета, мада већина аутора сматра да организовани криминалитет укључује везаност за деловање у оквиру јавних институција и повезаност са органима власти.

1.1.2. Појам организованог криминалитета у страниј литератури

Феноменом и појмом организованог криминалитета бави се велики број страних аутора, при чему већина њих сматра да организовани криминалитет укључује везаност за деловање у оквиру јавних институција и повезаност са органима власти.

М.А. Елиот сматра да организовани криминалитет у свом садржају, поред организованости, планирања, поделе задатака, дисциплине и одговорности унутар криминалне организације чији је циљ остваривање добити и профита, обухвата и одређену везу са државом и појединим њеним органима, у виду сарадње органа који примењују закон са онима који га не поштују и желе да га изиграју¹⁾.

Такође, овај аутор сматра да је организовани преступ смишљен друштвени поремећај у коме група која има овлашћење да примени закон, сарађује у гажењу закона. У вези с тим, овај аутор наводи да се под организованим преступом у ствари "подразумева узајамни

¹⁾ Eliot, M. A.: Криминал у модерном друштву-превод, "Свјетлост"-Сарајево, 1962, превод, стр. 114

договор професионалних преступника да се на различите начине помажу. При томе, посебно се мисли на прећутне споразуме који се закључују између професионалних преступника и других службеника који се старају о примени закона, а да би се ови први заштитили од хапшења и кажњавања".

О. Боеттцхер наглашава да се организовани криминалитет одликује уређеним заједничким деловањем више лица (која теже да ово буде трајно) са циљем да се остваре директно или индиректно пословно покривени профити или пак утицај у области јавног живота тако што ће прибавити и нудити законом забрањене или контролисане производе и услуге, преузимати, односно контролисати легална предузећа, вршити кривична дела (ради обогаћивања), тежећи да илегалним методама остваре стварне монополе²⁾.

Жељко Сачић наводи да организовани криминалитет обухвата припремана, поделом посла, плански и професионално извршена тежа кривична дела, која могу починити најмање три међусобно повезана учиниоца удружена у криминално удружење, чија је сврха стицање и повећање финансијске добити и друштвене моћи, трајним, тајним и заједничким деловањем чланова, без поштовања међународних граница, уз примену насиља, застрашивања или корупције за осигурање свог илегалног опстанка, односно развоја криминалне делатности³⁾.

Дакле, иако не постоје идентични ставови страних аутора о нужности постојања везе криминалне организације са државом и њеним органима, ипак већина њих сматра да организовани криминалитет укључује везаност за деловање у оквиру јавних институција и повезаност са органима власти.

1.1.3. Појам организованог криминалитета у домаћој литератури

Схватања домаћих еминентних кривичара, криминолога и криминалиста, без обзира на то да ли су изнета непосредно или на основу анализа и прихватања схватања појединих страних аутора,

²⁾ Види: Драгана Петровић, Организовање злочиначких удружења, Српско удружење за кривично право, Београд, 1996. стр. 31-32

³⁾ Сачић, Ж.: Организовани криминалитет у Хрватској, МУП Р Хрватске, 1997, стр. 10

углавном указују да је, уз све тешкоће у погледу дефинисања организованог криминалитета, за његово манифестовање нужна веза са државом и њеним органима, односно стварање одређеног утицаја у политичким и привредним структурама.

У којој мери је организовани криминалитет успешан у тој спрези, у ком интензитету и у којим структурама ће остварити утицај, зависи од способности његових кадрова и успешности коришћења повољних услова који су присутни у друштвено-политичким и економским односима земље, са једне, и одлучности и ефикасности државе и њених органа да му се супротставе, са друге стране.

Када су у питању наши аутори, међу њима постоји једна група који експлицитно доводе у везу државе са организованим криминалитетом.

Ђорђе Игњатовић организовани криминалитет дефинише као врсту имовинског криминалитета, који карактерише постојање криминалне организације која обавља континуирану привредну делатност користећи при том насиље и корупцију носилаца власти. Овај аутор заступа мишљење да постоји шира и ужа дефиниција организованог криминалитета. О организованом криминалитету у ширем смислу може се говорити увек када одређене криминалне делатности обавља група људи. У ужем смислу, организовани криминалитет поред постојања групе криминалаца, подразумева још неке услове и то: постојање (чвршће или еластичније) криминалне организације са јасном поделом посла између чланова, организовање континуиране привредне (легалне и нелегалне) делатности усмерене на стицање профита, употреба (или претња) насиља као средства за постизање циљева, контакте са полицијом, правосуђем и извршном влашћу засноване на њиховом корумпирању, ради обезбеђења политичког имунитета од кривичног гоњења⁴⁾.

Мићо Бошковић закључује да садржај појма организованог криминалитета обухвата организовано криминално деловање са циљем прибављања противправне имовинске користи и остваривања профита, али исто тако под овим појмом подразумева и оне облике организованог криминалног деловања где је криминална организација

⁴⁾ Игњатовић, Ђ.: Организовани криминалитет-други део, Полицијска академија, Београд, 1988, стр. 25

успела да успостави одређене везе са државом и њеним органима. Управо успостављена криминална веза са државом и њеним органима даје посебно квалитетан садржај таквој криминалној организацији, јер таква веза организованом криминалитету омогућава бољу заштиту илегалне и вршење легалне делатности, одређене концесије, остваривање значајног профита, што ствара услове да поједини његови шефови испоље интересовање и настоје да уђу у неке структуре политичке власти⁵⁾.

Владимир Водинелић доводи у везу организовани криминалитет са појединим државним органима, привредним и финансијским структурама већег значаја и јачег утицаја у пословном свету⁶⁾.

Добривоје Радовановић сматра да организовани криминалитет мора бити у спрези са државом и да њега нема без сарадње са властима, независно од тога која партија је на власти и који режим је у питању. Од способности организованог криминалитета зависи колико ће dospети у врх власти и које ће структуре освојити, но по правилу се рачуна на полицију, судство, али и на парламент, да би се могло утицати на битне закључке, доношење закона и важне привредне одлуке⁷⁾.

Зорица Мршевић истиче да организовани криминалитет представља посебну врсту пословног предузећа које има корене у политичко-економским условима друштва и које у домену криминала уноси факторе лидерства, групне дисциплине, послушности, сарадње и планирања, ради остваривања профита, што је један од услова ефикасности у политичком, економском и уопште друштвеном животу. Такође, наводи да организовани криминалитет не може да настави своје активности без макар и пасивног допуштања својих операција од стране органа правне присиле⁸⁾.

Мило Бошковић под појмом организованог криминалитета подразумева врсту делинквенције и типологију криминалних појава

⁵⁾ Бошковић Мићо: Организовани криминалитет, Полицијска академија, Београд, 1998, стр. 7-8

⁶⁾ Водинелић, В.: Криминалитет са мрежном структуром и организовани криминалитет профита, Безбедност МУП Р Србије, Београд, број 1/1998.

⁷⁾ Радовановић Д.: Криминалце штити држава, чланак објављен у Вечерњим новостима, Београд, 25.10.1993., стр. 6

⁸⁾ Мршевић, З.: Организовани криминал, Актуелни проблеми сузбијања криминалитета, Институт за криминолошка и социолошка истраживања, Београд, 1993, стр. 87-88, 93-96

везану за активност професионалних криминалних организација. То је делатност "привредног типа" коју врше криминална удружења са строго утврђеном хијерархијом, дисциплином и нормама понашања. Појава се испољава у виду деловања организованих или полуорганизованих група и других облика удруживања, колективног вршења кривичних дела, у спречи са представницима локалне или виших степена државне власти, односно њених органа и институција. Осим тога, носиоци организованог криминалитета могу бити у посредној вези "пословног односа" са представницима финансијских институција, привредних компанија и политичких странака⁹⁾.

Мило Бошковић закључује да садржај појма организованог криминалитета обухвата организовано криминално деловање са циљем прибављања противправне имовинске користи и остваривања профита, али исто тако под овим појмом подразумева и оне облике организованог криминалног деловања где је криминална организација успела да успостави одређене везе са државом и њеним органима. Управо успостављена криминална веза са државом и њеним органима даје посебно квалитетан садржај таквој криминалној организацији, јер таква веза организованом криминалитету омогућава бољу заштиту илегалне и вршење легалне делатности, одређене концесије, остваривање значајног профита, што све ствара услове да поједини његови шефови испоље интересовање и настоје да уђу у неке структуре политичке власти.¹⁰⁾

Поједини наши аутори не наводе изричито везу државе са организованим криминалитетом, али се то може посредно закључити из анализе њихових текстова.

Тако, Зоран Стојановић организовани криминал дефинише као "структуру која обухвата дуге форме криминалитета или искоришћава различите секторе и сфере илегалне економије, инфилтрирајући се у привредни, па и у политичко-административни свет"¹¹⁾.

Владан Васиљевић у одређивању садржаја појма организованог криминалитета полази од заједничких елемената оне групе кажњивих радњи које указују на њихову организованост као битно обележје и које се сусрећу код свих облика организованог криминалитета, а ти

⁹⁾ Бошковић, Мило: Социјална патологија, Правни факултет Нови Сад, 2002, стр. 129

¹⁰⁾ Бошковић, Мило: оп. цит, стр. 78

¹¹⁾ Стојановић, З.: Организоване форме криминалитета, Безбедност и друштвена самозаштита, Београд, број 5/1990, стр. 62-63

елементи су: трајније удруживање већег броја лица; циљ удруживања те врсте је слојевитост организације (руковођење, планирање, обезбеђење послова, извршење планиране делатности); подмиривање потребе грађана или ширих и ужих група, укључујући ту и државу, супротно важећим прописима (односно легализованих и противзаконитих делатности); средства и поступци у вршењу забрањене делатности¹²⁾.

Бојана Павишић истиче да организовани криминалитет обавезно подразумева постојање организацијске структуре, међусобне повезаности чланства са циљем прибављања користи, стварањем, прометом или коришћењем различитих добара и повезаности са утицајним привредним, административним и политичким снагама. Организовани криминалитет настоји да се понаша тржишно и да исто као легални привредни субјекти прихвата тржишне услове, с тим што у међународним оквирима овај криминалитет остварује утицај захваљујући огромним финансијским средствима којима располаже, тако да се развија и ствара готово паралелно светско тржиште на којем се размењују разноврсна добра и услуге, па се у одређеним ситуацијама може говорити о злочиначком холдингу, картелу или предузећу¹³⁾.

1.2. ПРОБЛЕМИ ДЕФИНИСАЊА ОРГАНИЗОВАНОГ КРИМИНАЛИТЕТА

1.2.1. У в о д

Може се рећи да при дефинисању организованог криминала постоји толико различитих дефиниција и приступа колико и аутора који се њиме баве. Већина докумената о истраживању организованог криминала базирана је само на емпиријским проучавањима, а резултат тога су дескриптивне дефиниције појаве, оријентисане на посматрање појединих појавних облика.

¹²⁾ Васиљевић, В.: Превенција и репресија организованог криминала, Безбедност и друштвима самозаштита, Београд, број 12/1990, стр. 30-35

¹³⁾ Павишић, Б.: Појаве савремених злочина-савремени међународни криминалитет, приручник, РСУП Хрватске, Загреб, број 3/1991

Многе проблеме изазива мешање појмова традиционални криминалитет, професионални и криминалитет белог оковратника са организованим криминалитетом, као и појмови организоване криминалне групе, криминалне организације и мафија као суштински субјективитет криминалитета.

Иако су у многим земљама чињени покушаји дефинисања организованог криминала, за сада, у стручној и научној литератури и пракси не постоји јединствено прихваћена дефиниција.

1.2.2. Разграничење појмова у вези са организованим криминалитетом

У теоријској и стручној литератури постоје извесне недоумице у вези са појмовима транснационални и организовани криминалитет, појмовима професионални и криминалитет белог оковратника и организовани криминалитет и организовани злочин.

1.2.2.1. Транснационални и организовани криминалитет

Појам транснационалног криминалитета користи се у криминолошкој литератури више од три деценије. Он је први пут дефинисан на Огранку УН за спречавање криминала и кривично правосуђе у припреми Петог конгреса УН о спречавању криминала и третирању преступника у Женеви 1975. године, са намером да се да адекватан појам једном облику криминала који превазилази међународне границе и угрожава правне системе више земаља.

Савремени криминал не показује границе, а криминалне групе из једне земље лако се повезују са сличним групама или организацијама других земаља тако да то поприма једну нову димензију у криминалном свету. Та веза није ограничена само на локалном нивоу, већ се одвија у суседним или удаљеним државама, што томе даје и интерконтинентални карактер.

Иако и даље не постоји потпуна сагласност о томе како назвати поједине облике криминалитета које карактерише блиска сарадња криминалних група или банди из различитих држава, ипак се највише

користи израз транснационални организовани криминалитет, мада има и других назива као што су: мултинационални организовани криминалитет, међународни организовани криминалитет и сл.

Термин транснационални криминал нити је имао, нити данас има правно значење, већ је то криминолошки термин, под који можемо подвести много тога што је различито и другачије дефинисано у казним законима земаља, али са заједничким атрибутом појаве која превазилази надлежности било које државе.

Међународна конвенција против транснационалног организованог криминалитета усвојена у Палерму 2000. године, под тим појмом подразумева кривично дело учињено у више држава, или је у вези или производи последице у више држава.

Последњих двадесетак година постоји преокупираност транснационалним криминалом, којем су у почетку озбиљну пажњу придавали само криминолози, да би данас, светско јавно мњење веома озбиљно и флагрантним манифестацијама тог проблема, указује на његову озбиљност.

Дакле, најчешће коришћени израз је транснационални организовани криминалитет, па с тим у вези, бивши Генерални секретар Интерпола Боссард у својој познатој књизи "Транснационални злочин и кривично право" објављеној 1990. године у Чикагу, сматра да је један злочин, са правног становишта, међународни само ако је таква антисоцијална активност забрањена законима дотичне државе. Значи, међународни карактер делу даје:

- чињеница да је преступник да би га извршио морао прећи бар једну националну границу,
- природа дела (као међународна трговина дрогом), њихове консеквенце (кривитворене банкноте једне државе циркулишу у другим земљама) или транснационални карактер неке активности одређује сам извршилац (џепарош, да би извршио дело, прелази из једне државе у другу).

Дакле, према мишљењу наведеног аутора, конститутивни елементи транснационалног криминала су:

а) прелазак државне границе од појединаца (криминалаца или жртава), ствари (оружја, новца намењеног "прању") или криминалне

намере (компјутерска превара код које је починилац дао налог у једној држави да се изврши новчана трансакција у другој), и

б) међународно признање да се ради о злочину. На националном плану, неко антисоцијално понашање може се сматрати злочином само ако је као такво предвиђено у кривичном закону (принцип *нуллум цримен нулла поена сине леге*). На међународном плану, потребно је да се дело сматра кривичним у најмање две државе. До те ситуације долази ако су обе државе прихватиле норме одређене међународне конвенције (Женевска конвенција о сузбијању фалсификовања новца из 1929. године, конвенција о сузбијању трговине људима и експлоатације проститутки и других из 1949. и Посебна конвенција о наркотицима из 1961.), те ако из других разлога постоји сагласност одредаба националног законодавства.

Боссард због тога наводи као један од основних проблема успешног деловања у овој области управо чињеницу да су дела о којима говори међународног, а кривично право националног карактера.

Када указује која дела долазе у обзир да буду сврстана у категорију међународних кривичних дела, Боссард полази од класификације ИНТЕРПОЛ-а и сва таква понашања разврстава у пет група:

1. дела против појединца:

- убиства и телесне повреде,
- злочин против права човека (ту сврстава дела код којих држава угрожава људска права и ропство),
- порнографију, трговину опсценим материјалом, и
- тероризам.

2. дела против имовине:

- разбојништва, провале, изнуђивање,
- џепарење као међународну криминалну активност,
- крађе са транснационалним последицама (као што су крађе моторних возила, крађе културних добара).

3. дела међународног криминалитета белог оковратника:

- преваре,

- дела компјутерског криминалитета,
- "прање новца".

4. дела фалсификовања:

- кривотворење уметничких и индустријских добара,
- фалсификовање докумената,
- кривотворење страног папирног и металног новца.

5. кријумчарење:

- недозвољена трговина опојним дрогама,
- шверц других добара (и људи).

Боссард сматра да наведена дела спадају у транснационални организовани криминалитет под условом да криминални гангови испуњавају следеће услове: перманентност (стварају се да трају годинама), одличну структурисаност, стриктну хијерархију и тајновитост¹⁴⁾.

Према конвенцији УН из Палерма 2000. године, транснационални криминалитет подразумева "кривично дело учињено у више држава, или је у вези или производи битне последице у више држава"¹⁵⁾.

1.2.2.2. Међународни (интернационални) и организовани криминалитет

Појам се неретко користи као синоним за транснационални криминалитет, али они у кривичноправном и криминолошком значењу нису исто.

Међународни криминалитет у криминолошком смислу јесте криминалитет криминалних организација или група које делују на простору више држава или се последице њихове активности

¹⁴⁾ Bossard, A.: Транснационални злочин и кривично право, Чикаго, 1990.

Види: Игњатовић, Ђ.: Организовани криминалитет-други део, Полицијска академија, Београд, стр. 166-168

¹⁵⁾ Закон о потврђивању Конвенције и допунских протокола објављен је у "СЛ СРЈ-међународни уговори", број 6 од 27. јуна 2001. године. Конвенција и допунски протоколи утврђени су у Палерму од 12. до 15. децембра 2000.

одражавају у више држава. У том смислу, он је веома близак појму транснационалног криминалитета.

Међутим, правна природа та два појма је битно различита. У кривичноправном смислу међународним криминалитетом сматрају се деликти којима се чине повреде међународног права, обичајног и уговорног, који повлаче одговорност за учиниоца. Поред међународних деликата у општем смислу, постоје у условном значењу и деликти за које је међународна заједница заинтересована, што се посебно односи на ратне злочине, злочине геноцида, деликте илегалне трговине оружјем и дрогом, трговине белим робљем, отмице авиона и бродова, атентате, нападе на дипломатске представнике и сл. У том смислу правно значење транснационалног и међународног криминалитета је подударно.

1.2.2.3. Професионални и организовани криминалитет

Када се ради о односу организованог према професионалном криминалитету, границу није лако повући. Како наводи Дицк Хоббс, већина чланова криминалних организација спадају у категорију професионалаца који у вршењу кривичних дела користе посебне вештине као и "други радни људи", па због тога Хоббс говори истовремено о професионалном и организованом злочину. Професионални злочинци често су укључени у мреже истомишљеника које су окренуте тржишту, али га оне не успостављају. Елементи организације у овом миљеу настају само ако их тражи тржиште (Хоббс, 1994, стр. 447).

Суе Титус Реид размишља на сличан начин и констатује да су у многим земљама сви ови типови криминала синоними, те наводи речи Алфред-а Линдесмитх-а да је "организовани криминалитет обично професионални криминалитет... у који може бити укључен систем специфично одређених односа са узајамним обавезама и привилегијама" (Реид, 1991, стр. 393).

Криминолози који заступају ово становиште занемарују, међутим, једноставну чињеницу да сви чланови оваквих асоцијација нису професионални криминалци, као што, са друге стране, не припадају ни сви професионални криминалци организацијама.

Напротив, професионални извршиоци значајног броја злочина су индивидуалци које је због тога теже и открити. Како се у литератури истиче, однос ова два типа криминалитета мењао се у појединим историјским раздобљима (Абадински, 1981, стр. 13) што додатно отежава њихово разграничење¹⁶⁾.

1.2.2.4. Криминалитет "белог оковратника" и организовани криминалитет

Како и легитимни бизнис подразумева одређену организацију и испољава црте институционализације, поставља се питање каква је разлика између криминалитета "белог оковратника" - прецизније, његове подврсте криминалитета корпорације и организованог криминалитета. Едњин Сутхерланд (који је у криминологију увео појам криминалитета "белог оковратника"), сматра да ове разлике фактички и нема. Њему се, на неки начин, придружује и Ларј Сиегел који оба ова типа злочина сврстава у у исту групу, при чему, једину разлику види у томе што се код криминалитета "белог оковратника" ради о противправној делатности појединаца и институција који су у бизнис ушли да би профит стицали легитимним пословањем, док организовани криминалитет подразумева нелегалне активности субјеката чији је циљ од почетка био добит прибављена на нелегитиман начин. Заједничка тачка им је, уз остало, настојање да наруше принципе слободног тржишног пословања (Сиегел, 1995, стр. 351).

Слично размишљајући и Марк Халлер обе ове врсте криминалитета подводи под категорију "илегалне пословне делатности" као заједнички назив за продају недозвољених добара и услуга муштеријама које знају да су та добра и услуге илегални (Халлер, 1990). Блоцк, пак, истиче да савремени "организовани криминалци" често врше дела која спадају (и) у криминалитет "белог оковратника", док "криминалци са белом крагном" често делују као рекеташи (Блоцк, 1975, стр. 3).

¹⁶⁾ Види: Игњатовић, Ђ.: Организовани криминалитет-други део, Полицијска академија, Београд, 1998, стр. 27

Аутори који сматрају да се ради о две посебне врсте криминала, основ за дистинкцију обично налазе у томе што легитимне компаније своје приходе углавном заснивају на легалним пословима и што не користе насиље да би створиле и одржале картел (Ливингстон, 1996, стр. 225), иако ови критеријуми нису тако очигледни као што изгледају на први поглед. Већ површна анализа пословања већине компанија показује да је оно врло често на граници законитог, а такође, нека истраживања су показала да се као последице њиховог недозвољеног деловања неретко јавља нарушавање телесног интегритета људи, па чак и смрт (Сцхрагер анд Схорт, 1978). Хазел Цроалл, са друге стране, тврди да организовани криминалитет, да би опстао, настоји да створи неку врсту паравана како би користио легитимни бизнис и то не само у случају "прања новца". Због тога је у таквим случајевима тешко разликовати шта је "изнад", а шта "испод" земље (Цроалл, 1994, стр. 16). У таквој ситуацији, многи криминолози, међу којима и врсни познаваоци ове материје какви су Никос Пассас и Давид Нелкен, тврде да је и на теоријском и на емпиријском плану тешко утврдити јасну разлику између организованог и криминалитета "белог оковратника" (Пассас анд Нелкен, 1993)¹⁷.

1.2.2.5. Организовани криминалитет и организовани злочин

Најзад, навешћемо и битна разграничења између појмовних разлика термина организовани криминалитет и организовани злочин. Пре свега, у свом основном значењу организовани криминалитет је претежно криминолошки, а организовани злочин кривичноправни (у нашем кривичном законодавству је облик саучесништва-злочиначко удружење) појам. Истоветност ова два појма се огледа у томе што се под појмом организованог криминалитета подразумева скуп криминалних појава, а организовани злочин се може састојати из многобројних могућности извршења одређеног или више (у стицају) кривичних дела. Ако се, при томе, има у виду да је организовани злочин, како се он обично третира у кривичном законодавству (код нас организовање злочиначког удружења), појам који обухвата три

¹⁷) Види: Игњатовић, Ђ.: Организовани криминалитет-други део, Полицијска академија, Београд, 1998, стр. 26-27

битна својства (постојање банде, завере, групе или удружења, да имају злочиначки план и да су претходно извршили бар једно кривично дело), онда је сваки облик организованог криминалитета истовремено и организовани злочин. Међутим, оваква формулација је шири појам од организованог криминалитета, па такве групе и организације могу извршити кривично дело организованог злочина, а да при томе немају све елементе организованог криминалитета у криминолошком смислу.

1.3. ЗАКОНОДАВСТВО СРБИЈЕ И ЦРНЕ ГОРЕ

У струци постоји сагласност око неких услова које је потребно испунити да би се одређена криминална активност могла сматрати организованим криминалитетом. Најважнији међу њима је да се ради о облику колективног криминалитета чија је сврха стицање или увећање финансијске добити или моћи. У ред најбитнијих инструмената за остваривање тога циља спада повезаност носилаца организованог криминала са државним и политичким структурама.

Под организованим криминалитетом у ужем смислу, подразумева се искључиво криминална делатност лукративног значаја. Произилази да је кључни елеменат ове дефиниције садржан у самом називу, тј. да есенцијални значај има појмовно одређење саме организоване криминалне групе. Ово је био и један од проблема који је донедавно спутавао борбу против организованог криминала у Србији и Црној Гори. Наиме, у одредбама којима се одређује значење појмова у Кривичном закону (а то је у Основном кривичном закону члан 113. и Кривичном закону Републике Србије члан 46.) није дата законска дефиниција организоване криминалне групе на начин као што је то прописано одредбом члана 2 (а) Конвенције УН против транснационалног организованог криминала.

У Законику о кривичном поступку, који је ступио на снагу 28. марта 2002. године, израз организовани криминал помињао се само у члану 232. који овлашћује истражног судију да може наредити надзор и снимање телефонских и других разговора, као и оптичка снимања лица, уколико, између осталог, постоје основи сумње да је то лице

учинило кривично дело са елементима "организованог криминала". Ради појашњења тог појма наведено је да он обухвата фалсификовање и прање новца, неовлашћену производњу и стављање у промет опојних дрога, недозвољену трговину оружјем, муницијом или експлозивним материјама, трговину људима.

Изменама и допунама Законика о кривичном поступку, од 19. децембра 2002. године, прописане су и Посебне одредбе о поступку за кривична дела организованог криминала. Ове одредбе, уз посебна правила за кривично гоњење учинилаца кривичних дела организованог криминала, дефинисале су и критеријуме на основу којих се одређује или потврђује или негира постојање организованог криминала у поједином случају (члан 504а ЗКП). Наиме, прописано је да организовани криминал постоји уколико су кумулативно испуњене најмање четири од следећих девет услова, при чему првонаведени услов обавезно мора бити испуњен:

1. да је извршено кривично дело резултат организованог деловања више од два лица чији је циљ вршење тешких кривичних дела ради стицања добити или моћи;
2. да је сваки члан криминалне организације имао унапред одређени задатак или улогу;
3. да је делатност криминалне организације планирана на дуже или неограничено време;
4. да се делатност организације заснива на примени одређених правила интерне контроле или дисциплине чланова;
5. да се делатност организације планира или врши у међународним размерама;
6. да се у вршењу криминалне делатности примењује насиље или застрашивање или да постоји спремност за њихову примену;
7. да се у вршењу делатности користе привредне или пословне структуре;
8. да се користи прање новца или незаконито стечене добити;
9. да постоји утицај организације или њеног дела на политичку власт, медије, извршну или судску власт или на друге друштвене или економске чиниоце.

Наведени критеријуми су слични критеријумима за раздвајање организованог криминалитета од активности неких других група криминалаца које садржи Упитник Савета Европе о организованом криминалитету за 1998. годину. Овај упитник, који је саставио европски Одбор стручњака за кривично право и криминолошке аспекте организованог криминалитета, садржи попис критеријума за разликовање организованог од других видова криминала. Препоруком поменутог европског Одбора, одређена криминална делатност може се сматрати организованим криминалом само ако у конкретном случају обухвати све обавезне и најмање два необавезна критеријума, при чему су сви критеријуми подељени у две групе и то:

1. Обавезни критеријуми

- 1.1. криминална делатност два или више лица;
- 1.2. дуже или неограничено временско раздобље;
- 1.3. циљ је стицање криминалног профита и финансијске користи.

2. Необавезни елементи

- 2.1. подела криминалних улога и задатака;
- 2.2. употреба неког облика унутрашњег надзора и дисциплине чланства;
- 2.3. употреба насиља или других облика застрашивања;
- 2.4. утицај на политику, медије, јавну управу, полицију, привреду или финансије уз помоћ корупције;
- 2.5. коришћење трговачких структура или њима сличних правних лица као паравана за криминалну делатност;
- 2.6. прање новца стеченог криминалом;
- 2.7. међународно криминално деловање.

У нашим условима, тек је републички Закон о организацији и надлежности државних органа за сузбијање организованог криминала (објављен у "СГ РС", број 42 од 19. јула 2002. године) прецизирао која се то дела и под којим условима сматрају организованим криминалом. Наиме, изменом и допуном овог закона (објављен у "СГ РС", број 39 од 11. априла 2003. године и број 67 од 1. јула 2003. године) дефинисан је појам организованог криминала, организоване

криминалне групе и друге организоване групе (чл. 1. и 2.), на начин као што је то прописано одредбом члана 2 (а) Конвенције УН против транснационалног организованог криминала.

Организовани криминал, у смислу тог закона, који је леџ специјалист у односу на законик о кривичном поступку, представља вршење кривичних дела од стране организоване криминалне групе, односно друге организоване групе или њених припадника за која је предвиђена казна затвора од четири године или тежа казна.

Под организованом криминалном групом подразумева се група од 3 или више лица, која постоји одређено време и делује споразумно у циљу вршења једног или више кривичних дела за која је предвиђена казна затвора од четири године или тежа казна, ради стицања, посредно или непосредно, финансијске или друге материјалне користи.

Коначно, под другом организованом групом подразумева се група која није образована у циљу непосредног вршења кривичних дела, нити има тако развијену организациону структуру, дефинисане улоге и континуитет чланства својих припадника, али је у функцији организованог криминала¹⁸⁾.

¹⁸⁾ Милошевић, М.: Организовани криминал-збирка прописа са уводним објашњењима и напоменама, издавач Службени лист СЦГ, Београд, 2003., стр. 10-13

2. ДЕЛАТНОСТИ ОРГАНИЗОВАНОГ КРИМИНАЛИТЕТА

2.1. УВОД

С обзиром на то да не постоји општеприхваћена дефиниција организованог криминалитета, као и то да постоје значајне разлике у погледу битних карактеристика ове појаве, логично је да нема ни јединствених схватања у којим облицима се он испољава. Организовани криминалитет се испољава у различитим формама и у различитом обиму и интензитету у многим областима привредне, ванпривредне и друге друштвене делатности.

Делатности организованог криминала се разликују од земље до земље, при чему разлике постоје нарочито између САД и Европе.

Секретаријат УН, у припреми документације за Пети конгрес УН, по питању превенције криминала и третмана преступника у Женеви 1975. године, идентификовао је 18 категорија транснационалног криминала и то: прање новца, нелегална трговина наркотицима, корупција и мито јавних званичника, инфилтрација у легалне послове, изазивање лажног банкрота, преваре у вези са осигурањем, компјутерски криминал, крађа интелектуалне својине, нелегална трговина оружјем, терористичке активности, отмица авиона, морска пиратерија, отмице на земљи, трговина белим робљем, трговина људским органима, крађа уметничких дела и културних добара, еколошки криминал и други прекршаји учињени од група организованог криминала.

Америчка председничка комисија за примену закона и администрацију правосуђа из 1968. године сматра да се делатности организованог криминалитета могу поделити на: илегалне, тј. задовољавање потреба (коцкање, лихварење, наркотици и друга добра и услуге) и активности у области привредног пословања и запошљавања (инфилтрирање у легитимни бизнис и рекетирање)¹⁹⁾.

¹⁹⁾ *Presidents Commission on LEAJ, 1968. s. 440 et. seq.*

Види: Игњатовић, Ђ.: Организовани криминалитет, други део, Полицијска академија, Београд, 1998, стр. 70

И код домаћих аутора, нормално, постоје различита схватања делатности организованог криминалитета.

Тако, Зоран Стојановић у главна подручја у којима организовани криминалитет налази простор за своје деловање убраја: илегални промет опојним дрогама, кријумчарење, коцку, проституцију, илегалну трговину оружјем, отмице уз откуп, крађе предмета велике вредности и њихово прикривање и препродају и сл.²⁰⁾

Мићо Бошковић пак, у делатности убраја: тероризам, корупцију, прање новца, кријумчарење дроге и других опасних роба; илегалну трговину децом, људима и људским органима²¹⁾.

Ђорђе Игњатовић, сагледавајући виђења других аутора, домаћих и страних, а посебно америчких, истиче следеће делатности организованог криминалитета: рекет, коцкање, трговина дрогом, лихварење, одлагање опасних материја, остале незаконите активности (кријумчарење цигарета, пиратско умножавање ауторских дела крађе, разбојништва, проституцију, порнографију и сл.), корумпирање, прање новца, лажна банкротства и преваре у осигурању²²⁾.

Мило Бошковић у делатности организованог криминалитета убраја: терористичке активности, неке видове привредног криминалитета, рекет, прање новца, трговину белим робљем, трговину људским органима, трговину ретким животињама, производњу и кријумчарење наркотика, организовану проституцију, организовану коцку, еколошки криминалитет и сл.²³⁾

Имајући у виду наведена схватања као и међународна документа, можемо рећи да у делатности организованог криминалитета спадају: трговина наркотицима, корупција, прање новца, трговина људима, рекет и остали видови криминалитета.

²⁰⁾ Стојановић, З.: Организоване форме криминалитета, Безбедност и друштвена самозаштита, број 5/1990, стр. 63

²¹⁾ Бошковић, Мићо: Облици организованог криминалитета у нашем кривичном законодавству, Безбедност, број 3/2003, стр. 321

²²⁾ Игњатовић, Ђ.: Организовани криминалитет, други део, Полицијска академија, Београд, 1998., стр. 69-87

²³⁾ Бошковић, Мило: Социјална патологија, Правни факултет Нови Сад, 2002, стр. 141-142

2.2. ТРГОВИНА НАРКОТИЦИМА

2.2.1. Трговина наркотицима као делатност организованог криминалитета

Илегални промет и трговина опојним дрогама, свакако је једна од најприсутнијих делатности организованог криминалитета, која носиоцима тих незаконитих делатности доноси изузетно велике зараде. Стога се на глобалном плану не може проценити вредност трговине дрогом која се, по неким проценама, креће одмах иза глобалне трговине нафтом. Дакле, ради се о веома старом, али увек актуелном проблему којем је међународна заједница у континуитету посвећивала велику пажњу, па је, с тим у вези, одржала низ конференција и других међународних скупова и усвојила велики број докумената у овој области, као што су:

- Међународна опијумска комисија којом приликом су донете одређене резолуције, што су били акти од међународног значаја у овој области (1909.)
- Прва међународна конвенција о опијуму (1912.)
- Друга међународна конвенција, одржана у Хагу (1914.)
- Трећа међународна конвенција у Женеви, на којој је дефинисан нацрт Конвенције о контроли производње и промета психоактивних дрога. Дефинитиван текст ове конвенције усвојен је 1925. године у Женеви, а ступила је на снагу 1931. године (1924.)
- Конвенција о забрани илегалне трговине дрогама (1936.)
- Анкарска међународна конвенција о производњи опијума (1947.)
- Јединствена конвенција о опојним дрогама (1961.)
- Конвенција о психотропним супстанцама (1971.)
- Протокол о измени Јединствене конвенције о опојним дрогама (1972.)
- Конвенција УН против незаконитог промета опојних дрога и психотропних супстанци (1988.)

Профити међународног организованог криминалитета од наркотика су колосални. Само у САД 1984. године, профит је

прелазео четрдесет милијарди долара, док је у Канади, 1982. године, износио девет милијарди четири стотине милиона долара (Боссард, 1990, стр. 89)²⁴).

Данас је дрога постала један од најпрофитабилнијих производа у структури организованог криминала, што потврђују и извештаји многобројних међународних форума²⁵).

Везе наркомафије и власти појединих земаља су евидентне²⁶). Огромна финансијска моћ коју поседује наркомафија захваљујући продаји дроге, омогућава јој учешће, деобу, чак и власт у неким државама, па и религијама. Преко новца они креирају политичку стратегију појединих политичких партија, њихове изборе и расподелу функција.

Илегална трговина дрогом одвија се по систему уређене организације и мреже која функционише по принципу хијерархије, од произвођача, купаца, власника складишта, па све до транспортне мреже и организације за прерасподелу у потрошачким подручјима.

Због тога што у неким подручјима не постоје облици државне регулативе ове појаве или постоји политички и привредни интерес за производњу и извоз дроге, опасности утицаја организованог криминала с дрогом су свакако веће. То су простори у зони Златног троугла (Бурма, Лаос, Тајланд), односно Златног полумесеца (северозападни Пакистан и погранични авганистански појас), у којима се мак и конопља неометено узгајају и прерађују у опијум и хашиш и експортују у друге земље. За ове намене, седамдесетих година прошлог века створене су криминалне организације - гангови на свим континентима, које су организовале ланац трговине, транспорта и дистрибуције дрога. Из оваквих послова обезбеђује се енормни

²⁴) Види: Игњатовић, Ђ.: Организовани криминалитет-други део, Полицијска академија, Београд, 1998, стр. 179

²⁵) Према студији Међународног програма за контролу наркотика УН за 1997. годину, процене биланса илегалне трговине наркотицима од стране организованих корпорација крећу се у приходима од око 400 милијарди \$. Неке раније процене указивале су и на 600-700 милијарди \$.

Видети: Бошковић Мило, Социјална патологија, Правни факултет Нови Сад, 2002., стр. 271

²⁶) У Колумбији нпр. везе колумбијске владе са кокаинском мафијом сматрају се нормалном појавом.

профит, који омогућава носиоцима посла да, између осталог, обезбеде подршку јавних служби и финансијских организација²⁷⁾.

На међународном плану, подела тржишта је евидентна. Сматра се да су у овој области најорганизованији криминални картели колумбијске (кокаинске) мафије, за коју се претпоставља да је највећим делом задужена и за велики талас наркоманије у Европи, где се годишње заплени око пет тона кокаина²⁸⁾.

Колумбијски картели и сицилијански гангови управљају међународним кокаинским трансакцијама, поседујући сопствена шпедитерска предузећа за транспорт робе по целом свету, а посебно по САД и Европи. У Европи је једно дуже време турска мафија држала монопол у контроли промета дроге, посебно хероина, док су афрички азиланти освојили продају дрога у градским центрима. Последњих година, у овај посао озбиљно су се укључиле албанска, руска и друге источноевропске групације.

Утицај наркомбизниса на организовани криминалитет може се поделити у неколико сегмената²⁹⁾:

- Криминал који проистиче из илегалне производње и промета опојних дрога, или је са њим у некој корелацији. Велики је утицај ове врсте криминала и на проституцију, преваре, разбојништва, провалне крађе, растурање фалсификованог новца и др. Наркоподземље настоји да у криминал увуче што више малолетника, јер они представљају неисцрпан резервоар нових генерација, тако да се њиховим анимирањем и увлачењем у свет дроге за подземље ствара непрегледно тржиште нових конзумента.
- Прање новца и илегалне финансијске трансакције. Велики проблем за наркомафију представља легализација великих новчаних износа зарађених продајом дроге. Данас у свету

²⁷⁾ По проценама, у САД се профити од продаје дроге крећу и више десетина милијарди \$ годишње. Према подацима *DEA (Drug Enforcement Administration* - са буџетом од 12,5 милијарди \$ запошљава 5700 полицајаца и има испоставе у 53 земље света) за 1993. годину, од наркомафије је заплењено новца, злата, дијаманата, кућа, авиона и бродова у вредности од око 114 милијарди \$, а према подацима УН трговци дрогом су у исто време зарадили око 640 милијарди \$.

Видети: Бошковић Мило: оп. цит. стр. 273

²⁸⁾ 50 кг кокаина или хероина на тржишту продаје се за око 2 милиона \$.

²⁹⁾ Ницовић, М.: Организовани криминалитет и корупција, Копаоник 27.-30. март 1996, Српско удружење за кривично право

постоје међународни банкарски центри, који уз законске олакшице омогућавају кријумчарима те трансакције³⁰⁾.

- Корупција и врбовање политичара, полицајаца, судија и новинара од стране наркбосова. Огромна финансијска моћ дала је неслућене могућности шефовима подземних организација да део новца инвестирају у стварање свог лобија. Тако су наркомафијаши већ успоставили своју сопствену инфраструктуру међу утицајним људима широм света, министрима, конгресменима, сенаторима, судијама, тужиоцима, полицајцима и другима. У неким земљама (Италија, Колумбија, Боливија) у посебној вези су били и председници влада³¹⁾.
- Међународно повезивање наркомафије и стварање глобалне организације за контролу илегалне производње и промета опојних дрога. Због све веће финансијске моћи наркоподземље последњих година покушава да се организује на глобалном плану. Наркбосови међусобно покушавају да се договоре око поделе територија и сфера утицаја. У неким случајевима финансирају и свргавање легално изабраних влада преко терористичких аката или државних удара³²⁾.

Процес убрзаног ширења наркоманије инспирисао је Пети конгрес УН за превенцију криминалитета и третман делинквената да затражи појачање међународне контроле над опојним дрогама. У том циљу, он је позвао све земље да потпишу, уколико то већ нису учиниле, јединствену Конвенцију о опојним дрогама из 1961. године и Протокол из 1976. године са изменама ове конвенције о психотропним супстанцама из 1971. године³³⁾.

Проблем наркотика код нас регулише се у различитим областима казненог права. Поред кривичног законодавства овде су веома значајне и одредбе Закона о производњи и промету опојних

³⁰⁾ Нарочито су интересантне земље у којима је загарантована тајност улога. Швајцарска је раније била позната по највећој тајности улога. У последње време, за кријумчаре је посебно важна Панама, Кајманска острва, Хонг Конг и Бахами, где постоје банке за депоновање и пуштање у оптицај новца који је зарађен од илегалне продаје дроге.

³¹⁾ У Колумбији, на пример, наркбосови су изградили читаву стамбена насеља за сиротињу, одакле су касније регрутовали своје бескрајно одане припаднике.

³²⁾ Најразвијеније земље света су увиделе опасност од удруживања подземних кријумчарских организација. Почев од Напуља, Г-7 (седам најразвијенијих земаља света) на Самиту, једном годишње расправљају о томе како се организовано супротставити светском илегалном наркобизнису.

³³⁾ Документ УН: *Alkonf. 56/10, New York, 1976.* тачка 28

дрога³⁴⁾, које су бланкетног карактера. Одредбама кривичног законодавства инкриминисане су делатности одређених лица управљене на неовлашћену производњу и стављање у промет опојних дрога, односно омогућавање уживања ових препарата.

Кривично дело неовлашћене производње, држања и стављања у промет опојних дрога из члана 245. Основног кривичног закона (ОКЗ) подразумева неколико облика. Основни облик састоји се у:

- неовлашћеној производњи, прерађивању или нуђењу на продају,
- или куповини, држању или преношењу ради продаје,
- или у посредовању у продаји или куповини,
- или на други начин у неовлашћеном стављању у промет супстанција или препарата који су проглашени за опојне дроге.

Тежи облик кривичног дела постоји када је наведено дело извршило више лица која су се удружила за вршење тих дела, или је учинилац организовао мрежу препродаваца или посредника.

Осим тога, овим чланом је инкриминисано и неовлашћено држање супстанција или препарата који су проглашени за опојне дроге, као и неовлашћено прављење, набављање, поседовање или давање на употребу опреме, материјала или супстанција за које се зна да су намењене за производњу опојних дрога.

У члану 246. ОКЗ предвиђено је кривично дело - омогућавање уживања опојних дрога, које се у основном облику састоји у:

- навођењу другог на уживање опојне дроге,
- или давању опојне дроге да ужива то или друго лице,
- или стављању на располагање просторија ради уживања опојне дроге, или на други начин омогућавању другом да ужива опојну дрогу.

Тежи облик овог кривичног дела постоји ако је учињено према малолетном лицу или према више лица, или кад је изазвало нарочито тешке последице.

³⁴⁾ Закон о производњи и промету опојних дрога - Службени лист СФРЈ, број 13/1991 и Службени лист СРЈ број 45/1992, 46/1996.

2.3. КОРУПЦИЈА

2.3.1. Корупција као делатност организованог криминалитета

Корупција је друштвено негативна појава која представља најтежи облик привредног криминалитета. Карактеришу је: прикривеност, променљивост, мноштво појавних облика, широка распрострањеност и интернационализација, тешко доказивање у кривично процесном смислу, користољубивост, перфидност (лукавство) учинилаца, специфичан објекат који угрожава корупција, као што су законито функционисање државних и привредних институција и служби³⁵⁾.

Корупција је једна од најважнијих карактеристика организованог криминалитета која је директно повезана са органима власти. С тим, у вези, њени носиоци су службена лица на разним функцијама, у државним органима, јавним службама и другим јавним институцијама и установама, које решавају о одређеним обавезама и одговорностима грађана и правних лица (издавање решења, диплома, уверења, сведочанстава, дозвола, решења, регулисање војне обавезе и сл.)³⁶⁾.

Будући да се у својим активностима и деловањима увек налази на другој страни закона, организовани криминалитет тежи легализацији незаконитих послова. Ова тежња се огледа у стварању активне везе са људима из највишег врха државног апарата или повезаности са најутицајнијим политичким партијама и странкама³⁷⁾. За остваривање ових веза, корупција представља најпогоднији начин којим се постиже неутрализација дејства закона, односно неутрализација оних који су надлежни да спроводе законе. Дакле, организовани криминалитет методом корупције "држи у шаци", државне службенике, одређене службенике полиције, судије, па чак и новинаре, да не би јавно износили вести о њиховим "прљавим" пословима.

³⁵⁾ Јелачић, М.: Корупција - друштвеноправни аспекти и методи супротстављања, МУП Р Србије, 1996, стр. 42

³⁶⁾ Јелачић, М.: оп. цит., стр. 39

³⁷⁾ Бошковић, Мићо.: Актуелни проблеми сузбијања корупције, Полицијска академија, Београд, 2002., стр. 5

Многа кривична дела су повезана са корупцијом на тај начин да или поједностављују спровођење ове праксе, или помажу у поступцима нелегалних радњи или чине маску за суштинско кривично дело. Ови преступи укључују и одржавање и коришћење финансијских средстава која су предвиђена за подмићивање, помагање или подстицање завере, обрачунске прекршаје, фалсификовање докумената и прање нелегалних послова.

Као најзначајнији разлози који доводе до појаве корупције у сфери организованог криминалитета означени су:

- могућност владе да својом политиком обезбеди значајну финансијску корист појединцима или предузећима преко уговора, приватизације или давања концесија, чиме субјекти ближи влади стичу корист,
- афинитет економских субјеката ка евазији пореза, нарочито у условима када порески систем дестимулише привредну активност,
- мале плате јавних службеника у односу на друге запослене,
- подмићивање политичара у функцији позитивних резултата на изборима,
- судство које не поштује законе, а може да наметне трошкове странама које не припадају владајућој номенклатури,
- прање новца уз сарадњу државе, мафије и пословног света,
- неефикасне институције државе,
- одсуство владавине права, и
- неефикасна заштита или одсуство заштите приватног власништва³⁸⁾.

Корупција се искључиво везује за службену дужност. Законито и ефикасно обављање службе је од изузетног значаја за свако друштво, па је зато корумпирана она особа која занемарујући своју дужност злоупотреби положај и овлашћења која има, ради било какве користи.

³⁸⁾ Манојловић, М.: Осврт на корупцију у Југославији, Безбедност, број 3/2001, стр. 344

2.3.2. Кривично-правни аспект корупције

Корупција је озбиљан светски и правни проблем. Познато је да се носиоци организованог криминала увек служе застрашивањем и бруталним насиљем (према жртвама, сведоцима, конкурентским скупинама и сл.), али и да је њихово најјаче оружје корупција. С тим у вези, треба истаћи да већина европских законодавстава разликује активну и пасивну корупцију. Уобичајено је и криминалистичко разликовање корупције на спонтану, уговарачку, политичку, судску и општу.

Спонтана корупција обухвата све облике спонтаног корумпирања јавних службеника или одговорних лица с циљем избегавања њихових законом предвиђених обавеза и слично, а без претходног плана или посебне најаве. Овакви случајеви корупције карактеристични су за подмићивање цариника, припадника саобраћајне полиције, инспекција и других служби.

Уговарачка корупција (корупција у јавној управи) подразумева склапање штетних уговора, доделу концесија, контингента и слично, уз узимање провизије или другог облика личне користи.

Политичка корупција има различите појавне облике, од стварања тзв. црних фондова за финансирање политичких партија, до свесвог "подметања" мањкавих закона или подаконских аката.

Корупција у правосуђу обухвата све облике противправног понашања припадника правосуђа, који имају за последицу кршење начела владавине права, једнакост пред законом и сл.

Најзад, општа корупција обухвата све остале облике корумпирања службених или одговорних лица у просвети, здравству, спорту и сл.³⁹⁾

Мићо Бошковић, анализирајући дефиниције већег броја домаћих и страних аутора, издеференцирао је следеће заједничке правне елементе корупције:

- противзаконита делатност, односно незаконитост субјеката,
- стицање противправне имовинске користи,
- богаћење без правног основа,

³⁹⁾ Милошевић, М.: Организовани криминал-збирка прописа са уводним објашњењима и напоменама, Службени лист СЦГ, Београд, 2003., стр. 18-19

- делатност супротна моралним нормама,
- негативан утицај на економске односе и изазивање одређених поремећаја у економском систему,
- негативан утицај на друге у вези са поштовањем законитости и морала те стицањем противправне имовинске користи,
- остваривање личног интереса, политичке, финансијске или неке друге моћи и одговарајућег статуса у друштву,
- губљење поверења у друштво и државу, односно губљење поверења у државне функције, и
- инкриминација одређених облика корупције који се испољавају кроз конкретна кривична дела и облици корупције који су ван кривично правне заштите⁴⁰⁾.

Корупцијска кривична дела инкриминисана су и у нашем законодавству. Наиме, у Кривичном закону Републике Србије (КЗ РС) корупцијска кривична дела се углавном налазе у Глави двадесетједан (кривична дела против корупције).

Кривична дела против службене дужности непосредно или посредно доводе се у везу са корупцијом код следећих деликата:

- злоупотреба службеног положаја - члан 242. КЗ РС,
- кршење закона од стране судије - члан 243. КЗ РС,
- противзаконито ослобођење лица лишеног слободe - члан 244. КЗ РС,
- непредузимање мера за спречавање сексуалне злоупотребе лица лишених слободe - члан 244а КЗ РС,
- несавестан рад у служби - члан 245. КЗ РС,
- противзаконита наплата и исплата - члан 246. КЗ РС,
- превара у служби - члан 247. КЗ РС,
- фалсификовање службене исправе - члан 248. КЗ РС,
- одавање службене тајне - члан 249. КЗ РС,
- противправно присвајање ствари приликом вршења претреса или спровођења извршења - члан 250. КЗ РС,
- проневера - члан 251. КЗ РС,
- послуга - члан 252. КЗ РС,

⁴⁰⁾ Бошковић Мићо: Актуелни проблеми сузбијања корупције, Полицијска академија, Београд, 2002.

- противзаконито посредовање - члан 253. КЗ РС,
- примање мита - члан 254. КЗ РС, и
- давање мита - члан 255. КЗ РС.

У КЗ РС постоје два основна облика кривичног дела корупције: пасивно и активно подмићивање (члан 254. и 255.), док у Основном кривичном закону (ОКЗ) постоји само један облик - пасивно подмићивање (члан 179. ОКЗ). Пасивно подмићивање, као друштвено опасније, може извршити само службено, односно, одговорно лице. Ово кривично дело се састоји из захтевања односно примања поклона или какве друге користи, или примања обећаног поклона или друге користи да би пасивно лице у оквиру својих службених овлашћења извршило службену радњу.

Увођењем девет нових кривичних дела која су сврстана у посебну Главу 21А КЗ РС, донекле је превазиђен овај проблем јер је установљена нова група кривичних дела у нашем позитивном законодавству, као резултат социјалних, економских и политичких потреса који су се догодили у нашој земљи у протеклој деценији. Ту спадају следећа кривична дела:

- корупција у органима управе - члан 255а КЗ РС,
- ненаменско располагање средствима из буџета - члан 255б КЗ РС,
- корупција у јавним набавкама - члан 255в КЗ РС,
- корупција у поступку приватизације - члан 255г КЗ РС,
- корупција у правосуђу - члан 255д КЗ РС,
- злоупотреба функције браниоца или пуномоћника - члан 255ђ КЗ РС,
- корупција у здравству - члан 255е КЗ РС,
- корупција у просвети - члан 255ж КЗ РС, и
- уговарање исхода такмичења - члан 255з КЗ РС.

Овде је углавном реч о посебним облицима злоупотребе службеног положаја из члана 242. КЗ РС као основног кривичног дела против службене дужности (Глава двадесетпрва), којим се штити законитост у раду службених лица, а посебно слободе и права грађана. Дакле, у основном смислу, корупција подразумева захтевање или примање поклона односно искоришћавање положаја за стицање имовинске (и друге) користи, тако да сва кривична дела, осим можда уговарања исхода такмичења из члана 255з КЗ РС, наведена у глави

21А, представљају посебан облик корупције, односно посебан облик кривичних дела злоупотребе службеног положаја из члана 242. и примања мита из члана 254. КЗ РС.

Опште карактеристике ове групе кривичних дела су:

- могу се извршити само са умишљајем и то директним, мада се код неких дела може поставити питање примене евентуалног умишљаја,
- намера учиниоца је користољубље које може бити за себе или другог,
- сва дела су Леџ специјалис у односу на кривично дело примања мита,
- различитост заштитног објекта изражава се у називу кривичног дела и управо су то сфере друштвеног живота у којима је корупција узела највише маха - према мишљењу јавности и на основу бројних истраживања невладиних организација,
- проширен је круг учинилаца, те се поред службених и одговорних лица која су једино могла бити извршиоци појављују и нове категорије као што су адвокати, наставници и здравствени радници, и
- поред основног постоје и два тежа облика квалификована висином прибављене имовинске користи.

2.4. ПРАЊЕ НОВЦА

2.4.1. Дефинисање појма прање новца

Прање новца је кроз историју одражавало конкретне друштвено-економске прилике и обављало се у свим земљама света, а до интернационализације ове криминалне активности довели су техничка достигнућа, те процеси глобализације и интернационализације финансијско-тржишног система.

Оно у основи представља легализацију капитала стеченог криминалном делатношћу, а чине га финансијске трансакције ради прикривања стварног порекла новца и других облика капитала на

тржишту. Прање новца се састоји у фалсификовању финансијске документације и манипулације у систему међубанкарских трансакција. Последњих година се значајно изражава у утајама пореза, илегалној трговини дрогама и оружјем, у организованој коцки, проституцији и рекету, као и процесима приватизације капитала у бившим социјалистичким земљама Источне Европе, те у организованим криминалним каналима на Западу⁴¹⁾.

Термин прање новца настао је у САД, и то у време забране учења алкохола, тзв. прохибиција, двадесетих година прошлог века. У том времену, криминалне организације приступају илегалној производњи и кријумчарењу алкохолних пића и том делатношћу остварују огромну добит.

Прање новца је процес којим се новац стечен криминалном делатношћу легализује, чиме се стиче могућност да се тај новац користи кроз легалне токове у оквиру производње, трговине платног промета и сл. Као пратећа појава криминалне делатности, присутно је у земљама широм света, врши се на различите начине и испољава кроз различите форме.

Према извештају Председничке комисије, прање новца је "процес којим неко прикрива постојање, илегално порекло или илегалну потребу прихода, да би га затим приказао тако да он изгледа легитиман" (Пресидентс Цоммисион, 1984, стр. 7). "Прање новца односи се, дакле, на делатност криминалаца који теже да "очисте" новац стечен криминалним активностима ("прљави новац") , како би се изгубио траг о његовом пореклу. Овоме прибегавају многобројни актери из света криминала, од ситних дилера дроге до великих криминалних синдиката који бројним илегалним активностима прибављају огромне суме новца".⁴²⁾

У страниј литератури присутне су шире и уже дефиниције појма прање новца. Према широј дефиницији, прање новца је процес у коме се приходи, за које постоји основана сумња да су стечени криминалном активношћу, преносе, пребацују, трансформишу,

⁴¹⁾ Бошковић, Мило: Криминолошки лексикон, Универзитет у Новом Саду, 1999, стр. 264

⁴²⁾ Види: Игњатовић, Ђ.: Организовани криминалитет-други део, Полицијска академија, Београд, 1998, стр. 85

размењују или мењају легалним средствима, ради скривања или прикривања праве природе.

Према ужим схватањима, прање новца подразумева сваку радњу или покушај радње којом се сакрива или прикрива нелегално порекло средстава, тако да изгледа да она потичу из легалних извора⁴³⁾.

На сличан начин и домаћи аутори дефинишу овај облик организованог криминалитета.

Тако, Мићо Бошковић под појмом прање новца подразумева делатност субјеката, најчешће оних из области сиве економије и организованог криминалитета, којима се стварају услови за легализацију противправно стечене добити, чиме се прикрива њено криминално порекло и ствара представа о законитој делатности. Операцијом која се зове прање новца не прикрива се само незаконито остварен приход, већ и криминална делатност појединих субјеката који се у свакодневном животу приказују као поштени, угледни и економски моћни грађани⁴⁴⁾.

М. Кулић наводи да прање новца означава активности усмерене на легализацију новца стеченог бављењем криминалним делатностима. Учесници у прању новца прибегавају најразноврснијим трансакцијама како би прикрили право порекло новца, да га тако учине легалним средством промета на тржишту новца, што им осигурава нормално коришћење у пословним односима у којима пласирају свој капитал⁴⁵⁾.

Према М. Вуковићу, прање новца подразумева скуп радњи (најчешће банкарских и финансијских) којима се прикрива порекло илегално стеченог новца, те се такав новац приказује као легалан, а финансијске трансакције имају за циљ стварање привида да се до новца дошло законски дозвољеним путем⁴⁶⁾.

⁴³⁾ Дефиницију је усвојила Генерална скупштина Интерпола 1995. године

⁴⁴⁾ Бошковић, Мићо: Организовани криминалитет, Полицијска академија, Београд, 1998, стр. 280

⁴⁵⁾ Кулић, М.: Прање новца, привредни криминал и корупција, Институт за криминолошка и социолошка истраживања, Београд, 2001, стр. 80

⁴⁶⁾ Вуковић, М.: Сива економија-тамна бројка криминалитета, Безбедност, број 1, 1993, Београд, стр. 215

Б. Масњак и Ж. Касељ наводе да прање новца представља свако прикривање извора противправно стеченог новца, како би он био искоришћен за обављање неке допуштене делатности или стицања имовине. Бит прања новца је претварање илегалног новца прибављеног на незаконит начин у легалан новац с покрићем у законитом раду или делатности. Да би се то постигло потребно је у финансијском, банкарском или другом пословању кроз једну, а најчешће неколико, наоко неповезаних трансакција, постићи легалитет новца⁴⁷⁾.

Законска решења, у основи, одражавају ставове правне доктрине.

Наш закон о спречавању прања новца, под прањем новца подразумева полагање новца стеченог обављањем незаконите делатности (сива економија, трговина оружјем, дрогом и психотропним супстанцама и др.), на рачуне код банака и других финансијских организација и институција или укључивање на други начин тог новца у легалне финансијске токове-које домаћа и страна физичка и правна лица врше ради обављања дозвољене привредне и финансијске делатности⁴⁸⁾.

Закон о спречавању прања новца Републике Хрватске такође даје дефиницију прања новца, према којој се прањем новца сматрају сва чињења и нечињења ради прикривања извора противправно стеченог новца те коришћење противправно стеченог новца за обављање допуштене делатности или стицања имовине на законит начин⁴⁹⁾.

Дакле, битне карактеристике прања новца као делатности организованог криминалитета су: располагање "прљавим" новцем условљено је претходном криминалном делатношћу; то је процес којим се прикрива постојање, природа и порекло нелегално стечених средстава; процес прања новца обухвата укључивање нелегално стечених средстава трансформацијом, пребацивањем, размењивањем, прикривањем порекла и намене, мешањем са легалним средствима или на други начин у легалне финансијске

⁴⁷⁾ Масњак, Б. и Касељ, Ж.: Спречавање прања новца, МУП Републике Хрватске, Загреб, 1998, стр. 4

⁴⁸⁾ Закон о спречавању прања новца-објављен је у "СЛ СРЈ" број 53 од 28.09.2001. године, а примењује се од 01.07.2002. године

⁴⁹⁾ Овај закон је објављен у Народним новинама, Загреб, број 69/1997.

токове; прањем новца, осим независно стечених средстава, прикрива се и криминална делатност појединца и криминалних организација, а крајњи циљ прања новца је несметано коришћење прихода од криминалне делатности и избегавање казне за почињена кривична дела.

2.4.2. Прање новца у међународним правним актима

Прање новца је веома озбиљан међународни проблем. Управо због доминантно међународне природе коју "прање новца" све више поприма, постало је јасно, како то правилно закључује Ђорђе Игњатовић, да је ради његовог сузбијања неопходна интернационална сарадња влада, банака и осталих финансијских установа полиције и тужилаштва. Због тога је у другој половини осамдесетих година прошлог века усвојен низ међународних инструмената (пре свега конвенција) који су охрабрили државе да криминализују прање новца и предвиде правна средства за конфискацију имовине стечене криминалним делатностима.

С обзиром да се организоване криминалне групе брзо крећу у правцу интернационализације својих активности, државе морају припремити одговарајућа решења у националном законодавству и међусобно сарађивати да би обесхрабриле њихове активности⁵⁰⁾.

Уједињене нације су у Бечу 1988. године донеле конвенцију против незаконите трговине опојним дрогама и психотропним супстанцама (тзв. Бечка конвенција)⁵¹⁾ којом су предвиделе мере на сузбијању недозвољене трговине дрогама, али и обавезу држава да својим кривичним законима уведу кривично дело прања новца. Конвенција предвиђа и одузимање предмета који су добијени недозвољеном трговином дроге и што је значајно, она искључује могућност позивања на банкарску тајну у случајевима идентификације, заплене и конфискације добити остварене кривичним делом недозвољене трговине дрогама или психотропним супстанцама. Такође, конвенција садржи и обавезујуће одредбе у погледу одређених измена у националним кривичним законима са

⁵⁰⁾ Игњатовић, Ђ. Организовани криминалитет-други део, Полицијска академија, Београд, 1998. године, стр. 182

⁵¹⁾ Конвенција је донета у Бечу 19. децембра 1988. године ("Службени лист СФРЈ", број 14/1990-Међународни уговори)

циљем омогућавања међународне сарадње у току целог поступка, а посебно приликом одузимања добити која је остварена недозвољеном трговином дрогама.

У вези са овом проблематиком значајна је и Конвенција Савета Европе донета у Стразбуру 1999. године (позната као Европска конвенција о прању новца) о прању, трагању, привременом одузимању и одузимању прихода стеченог кривичним делом⁵²).

Ова конвенција наводи да ће свака страна усвојити законодавне и друге мере потребне да би као кривична дела у своја законодавства увели следећа дела, уколико су учињена са умишљајем:

- конверзија или пренос имовине за коју се зна да представља незаконит приход са сврхом прикривања или маскирања незаконитог порекла такве имовине или помагања било којем лицу укљученом у извршење главног кривичног дела да избегне законске последице својих дела,
- приказивање или маскирање праве природе, порекла, места, располагања, премештаја и постојања права, односно власништва над имовином за коју се зна да представља незаконит приход,
- стицање, поседовање или употреба имовине за коју се зна да је у време примања представљала незакониту добит, и
- суделовање у извршењу, удруживању или завери ради извршења, покушаја извршења и помагање, подстицање, олакшавање и давање савета у извршењу било којег дела утврђеног у складу са овим чланом.

Дакле, ова конвенција прописује обавезу увођења кривичног дела прања новца у националне кривичне законе, али је у том смислу знатно шира од Бечке конвенције, која прање новца везује за недозвољену трговину дрогама и психотропним супстанцама.

Проблем прања новца није заобишао ни Европску унију, због чега је Савет Европске уније донео Смернице (Директиву) за спречавање коришћења финансијског система у сврхе прања новца⁵³),

⁵²) Види: Бошковић Мићо: Транснационални организовани криминалитет, Полицијска академија, Београд, 2003, стр. 196

⁵³) Овај документ је донео Савет Европске заједнице у Луксембургу, 10. јуна 1991. године Види: Бошковић Мићо: оп. цит. стр.197

којим је утврђена обавеза држава чланица да у своје кривичне законе уведу кривично дело прања новца.

Генерална скупштина је усвојила Конвенцију о борби против транснационалног организованог криминалитета 2000. године, чије се поље примене односи и на прање новца. У Конвенцији се захтева да државе у својим националним законима пропишу следећа четири кривична дела:

- учешће у некој групи која се бави организованим криминалом,
- прање новца,
- корупција, и
- опструкција правде.

2.4.3. Прање новца у домаћем законодавству

Доношењем закона о спречавању прања новца наша земља се придружила великом броју земаља савременог света у настојању да се спрече и сузбију најопаснији видови и облици организованог криминалитета имовинског карактера. Иако је реч о малом, по обиму, законском тексту у којем је садржан свега 31 члан и који се примењује од 01. јула 2002. године, већ сада се може говорити о његовом далекосежном значењу и последицама⁵⁴⁾.

Према овом закону, под прањем новца се подразумева полагање новца стеченог обављањем незаконитих делатности на рачуне код банака или других финансијских организација и институција или пак укључивање на други начин оваквог новца у легалне финансијске токове. Према законском опису два су облика радње извршења прања новца:

- полагање новца на рачун, и
- укључивање новца у легалне финансијске токове.

Као радње омогућавања прања новца наведени су:

- прикривање или утаја порекла новца или прикривање места где је новац уложен или прикривање намене коришћења имовине и свих права која произилазе из обављања забрањене делатности,

⁵⁴⁾ Закон о спречавању прања новца - објављен у "СЛ СРЈ" број 53/2001 од 28.09.2001.

- замена или пренос имовине која произилази из обављања забрањене делатности,
- стицање, поседовање или коришћење имовине који произилазе из обављања забрањене делатности, и
- прикривање код својинске трансформације предузећа незаконито стечене друштвене имовине и друштвеног капитала.

Дакле, да би се могло радити о прању новца потребно је да је реч о делатностима управљеним према новцу који је противправно стечен. Као такав, самтра се новац прибављен на противправан начин (готовина у домаћој и иностраној валути, хартије од вредности и друга средства плаћања која гласе на домаћу или страну валуту) као и имовина (ствари и права) који су прибављени таквим новцем.

Поменути закон у члану 27. предвиђа кривично дело без назива које представља инкриминацију прања новца и може га извршити лице које, противно одредбама овог закона на територији Србије и Црне Горе, на рачуне код банака и других финансијских организација и институција положи новац (готов новац, ефективни страни новац и друга финансијска средства) стечен обављањем незаконите делатности (сива економија, трговина оружјем, дрогом, психотропним супстанцама и сл.) или тај новац на други начин укључи у легалне финансијске токове ради обављања дозвољене привредне и финансијске делатности, а за који је знао да је прибављен кривичним делом.

Ово кривично дело има три облика: основни, посебни и тежи облик. Основни облик овог дела, за који је прописана казна затвора од шест месеци до пет година, постоји при предузимању било које делатности која је противна одредбама овог закона којом се полаже новац код банке или друге финансијске организације или институције или се на други начин укључује у легалне финансијске токове ради обављања дозвољене привредне или финансијске делатности ако је реч о новцу који је прибављен кривичним делом. Значајно је истаћи да кривично дело прање новца познају кривична законодавства Словеније, Хрватске, Македоније, Републике Српске, Руске федерације и Америке, док Велика Британија, Шпанија, Канада и Хонг Конг од 1993. године предузимају далекосежне мере преиспитивања и мењања прописа како би се зауставило деловање феномена прања новца.

Међутим, у великом делу света који чине земље у развоју, чак и скромне суме новца могу обогатити људе.

2.5. ТРГОВИНА ЉУДИМА

2.5.1. Појам и опште карактеристике

Трговина људима је новији појам који се односи на појаву која има дугу историју, познату под називом трговина белим робљем. То је уносна делатност организованог криминалитета која обезбеђује велику добит. Када се говори о трговини људима, односно људским бићима, у сваком случају је реч о женама, деци и бебама, као и о трговини људским органима. Међутим, у ширем смислу обухвата и мушкарце, који такође могу бити учесници миграције, али исто тако и објект кријумчарења, тј. пребацивања преко границе уз њихов пристанак, али уз одговарајућу накнаду. Дакле, у питању су услуге једне стране и плаћање истих услуга од друге стране, тј. лица која ће преласком границе постати илегални мигранти, што као вршење трговинских услуга (илегалних) у крајњем случају представља вид трговине. Трговци људима схватају свој посао врло озбиљно и професионално и често користе екстремно насиље да одрже ред. Жене до којих се на тај начин долази третирају се као трговачка роба, или артикал, много више него што је то било изражено у традиционалној трговини робовима. Мреже криминалних група регрутују и транспортују девојке из једне земље и продају их локалним борделима и круговима проституције у другој земљи, па се тако жртве могу продати различитим борделима или бандама у различитим градовима или земљама или остати унутар једног круга и бити премештене на ново тржиште⁵⁵⁾.

На овом месту биће посебно истакнут Протокол за превенцију, сузбијање и кажњавање трговине људским бићима⁵⁶⁾, нарочито женама и децом, који допуњава Конвенцију УН против транснационалног организованог криминалитета, и који дефинише

⁵⁵⁾ Бошковић Мићо: Транснационални организовани криминалитет, Полицијска академија, Београд, 2003, стр. 152-153

⁵⁶⁾ "СЛ СРЈ", број 6 од 27. јуна 2001. године, стр. 30

појам трговине људским бићима. Сходно овом протоколу, трговина људским бићима значи врбовање, превозење, пребацивање, скривање и примање лица претњом, силом или употребом силе или другим облицима присиле, отмицом, преваром, обманом, злоупотребом овлашћења или тешког положаја или давањем или примањем новца или користи да би се добио пристанак лица које има контролу над другим лицем, с циљем експлоатације.

У криминалној радњи трговине људима појављују се две врсте актера-жртве и трафиканти, тј. трговци и жртве трговине људима-трафиковани, експлоатисани, без обзира на пол, националну или верску припадност. Свако лице може бити жртва трговине људима. Ипак, посебно су угрожени жене и деца. Када се ради о женама, оне потичу из сиромашних региона и држава, неретко из разорених породица и бракова. Размишљају о бољој будућности, очекују да раде као конобарице, фризерке, играчице, манекенке и сл. Када стигну на место одредишта одузимају им се пасоши и бивају предмет бруталног сексуалног иживљавања њихових посредника или других лица. Следе методи малтретирања и злостављања све док не прихвате проституцију као занат. Трговина децом односи се на дечију проституцију, али и на њихово бављење одређеним видовима криминалне делатности који доносе знатну незакониту зараду. Као један од разлога за повећање трговине децом с циљем њихове сексуалне експлоатације наводи се и тзв. секси туризам при чему је отежавајућа околност што сексуалну експлоатацију деце често прати и уживање дроге, као један од начина да се лакше поднесе и преброди почетна фаза ове криминалне делатности.

Организовање, посредовање или непосредно учествовање у илегалној продаји беба брачним паровима без деце, такође је делатност транснационалног организованог криминалитета која му обезбеђује знатну добит. Ову делатност углавном карактеришу два начина извршења:

- први, када су родитељи сагласни да своју бебу продају уз одговарајућу новчану накнаду, нарочито због већег броја деце и недостатка средстава за живот, и

- други, много тежи и опаснији, где се бебе краду, проглашавају за умрле и потом продају заинтересованим лицима.⁵⁷⁾

Нису ретки случајеви да жене које су пред порођајем, одлазе у иностранство да би се тамо породиле и продале новорођенче. У читавој тој делатности посредују криминалне организације организованог криминалитета, који организују трговину уз сагласност родитеља, или само мајке и плаћају уговорену цену, да би даљом продајом заинтересованим лицима остварили значајан профит. Коначно, у оквиру илегалне трговине људским бићима, у новије време све више долази до изражаја и појава илегалне трговине људским органима ради њихове трансплатације. Богати не бирају средства да дођу до, за њих потребних органа, који ће им продужити и омогућити лагоднији живот. Оваква трговина се развија у државама у којима су развијене приватне болнице и где је контрола државе сувише мала. Неспорно је да је ова криминална делатност евидентирана у свету и да ће транснационални криминалитет настојати да је својом експанзијом прошири и укључи што више земаља.⁵⁸⁾

2.5.2. Везе трговине људима са организованим криминалом

Друштвена опасност ове појаве јесте у томе што она чини веома високу "тамну бројку" криминалитета, како на националном, тако и на међународном плану. Учиниоци ових кривичних дела повезују се и организују са актерима других облика организованог криминала који имају међународни опсег (наркоделикти, шверц возила, оружја, прање новца и сл.), као и појединим облицима социјалне патологије (проституција, педофилија и сл.). Тиме овај феномен има све карактеристике које имају и други облици организованог криминала са којима се преплиће⁵⁹⁾.

Такође, значајна карактеристика ових кривичних дела јесте да она имају међународни карактер. Што овај криминал више ескалира на међународном плану, поједине државе проблему прилазе на различите, међусобно и супротстављене начине сходно својим проблемима и мотивима који могу бити врло различити. Нису у питању само различита законска решења, већ и појединачни интереси који су

⁵⁷⁾ Види: Бошковић Мићо: Транснационални организовани криминалитет, Полицијска академија, Београд, 2003, стр. 155-161

⁵⁸⁾ Бошковић Мићо: оп. цит. стр. 161-163

⁵⁹⁾ Кривокапић, В.: Илегалне миграције и трговина људима као облици организованог криминалитета, Безбедност, број 6/2002, стр. 859

неретко усмеравани или су подстакнути организованим криминалом⁶⁰⁾.

2.5.3. Стање појава и кривичноправна заштита у Србији и Црној Гори

Појава о којој је реч карактеристична је и за Србију и Црну Гору. Србија, према постојећим подацима, представља земљу у којој се регрутују жртве кријумчарења, али и земљу која служи само за транзит до земље дестинације, па и земљу која је коначно одредиште кријумчарених жртава.

Према неким становиштима, Србија на три начина учествује у овој криминалној делатности.

Први, у Србији се регрутују жртве трговине људима који се најчешће упућују у Италију и Грчку, на Кипар, у Холандију, Немачку, Босну и Херцеговину и Македонију ради проституисања, просјачења, обављања криминалне делатности и принудног рада. Током ратова вођених у Босни и Херцеговини и на Косову и Метохији трговало се женама као "ратним пленом", а жртве су биле жене српске и других неалбанских националности.

Други начин представља кријумчарење које такође није непознато на нашим просторима. Добро организоване криминалне групе у Србији, за одређену суму обично од 1000 € па навише, омогућавају да се илегално пређу границе европских држава. Најчешће се кријумчаре жене преко границе са Италијом, одакле се даље упућују за Швајцарску, Немачку, Аустрију и Француску.

Трећи, Србија и Црна Гора су последња станица за жртве кријумчарења и трговине људима. У Србију су долазиле жене из Румуније и Бугарске да би радиле на пољима и градилиштима или су упућиване Рускиње, Молдавке, Бугарке и Румунке ради бављења проституцијом. У градовима, многим мањим местима, па чак и дуж путева, кафане се претварају у стриптиз барове што није ништа друго до параван за организовану проституцију.

⁶⁰⁾ Кривокапић, В.: оп. цит., стр. 860

Најновији догађаји око трговине и сексуалног експлоатисања жена из Молдавије у Црној Гори потврђују да је ова појава присутна и у тој републици⁶¹⁾.

Број илегалних имиграната који покушавају да стигну до земаља западне Европе преко Србије и Црне Горе, Мађарске и Босне и Херцеговине је велики и не смањује се. На аеродрому Београд, нпр. имигранти из Нигерије, Ирака, Авганистана, Шри Ланке, Египта, Кине, Индије и афро-карипских држава стижу добро припремљени да уђу у земљу као туристи са визама, имају довољно новца, резервације хотела, позивна писма, чак и повратне карте, али упркос томе, ипак нестају. Статистички подаци говоре да 90% лица која легално уђу у земљу никад не одлази из ње. Такође, индустријски сајмови пружају покриће Азијатима са легалним папирима. Веома је изражена трговина женама у сврху проституције. Жене долазе из Русије, Румуније, Украјине, Молдавије, раде у Црној Гори, а затим прелазе у Албанију, Италију или гравитирају ка међународним војним центрима на Косову и Метохији. Девојкама се обезбеђују пасоши и визе и оне улазе преко Србије. Власници клубова су ретко прогањани, јер жене бирају проституцију по сопственој слободној вољи⁶²⁾.

Ову област наше законодавство регулише кроз више правних инкриминација. Тако, Основни кривични закон (ОКЗ) у члану 26. прописује кривичну одговорност за организатора злочиначких удружења.

Поред тога, овај закон прописује и конкретна кривична дела која су примењива у погледу кажњавања феномена кријумчарења људи:

- заснивање ропског односа и превоз лица у ропском односу - члан 155. ОКЗ,
- противправно лишење слободе - члан 189.
- недозвољен прелаз државне границе - члан 249.
- посредовање у вршењу проституције - члан 251.
- приказивање порнографског материјала - члан 252.

⁶¹⁾ Бошковић Мићо: Транснационални организовани криминалитет, Полицијска академија, Београд, 2003, стр. 164-165

⁶²⁾ Извешај ОЕБС-а о раду полиције у СРЈ, јули 2001. године, *Richar Monk*, стр. 76-77

Кривични закон Републике Србије у овој области прописује следећа кривична дела:

- излагање опасности - члан 57.
- напуштање немоћног лица - члан 58.
- повреда равноправности грађана - члан 60.
- принуда - члан 62.
- противправно лишење слободе - члан 63.
- отмица - члан 64.
- неовлашћено фотографисање - члан 71.
- силовање - члан 103.
- принуда на обљубу или противприродни блуд - члан 104.
- обљуба или противприродни блуд над немоћним лицем - члан 105.
- обљуба или противприродни блуд над лицем које није навршило четрнаест година - члан 106.
- обљуба или противприродни блуд злоупотребом положаја- члан 107.
- блудне радње - члан 108.
- противприродни блуд - члан 110.
- подвођење или омогућавање вршења блуда - члан 114.
- ванбрачна заједница са малолетним лицем - члан 115.
- одузимање малолетног лица - члан 116. и
- запуштање и злостављање малолетног лица - члан 118.

Закон о изменама и допунама Кривичног Закона Републике Србије из 2003. године⁶³⁾ прописао је у овој области и следећа кривична дела:

- насилно узимање људских органа или делова тела - члан 54а
- сексуално злостављање - члан 102а
- искоришћавање малолетних лица за порнографију - члан 111а
- трговина људима - члан 111б.

Насилно узимање људских органа или делова тела из члана 54а има основни, три тежа и један посебан облик. Основни облик кривичног дела састоји се у примени силе, претње, преваре или

⁶³⁾ Закон о изменама и допунама КЗ РС, Службени гласник Републике Србије број 39/2003.

других недозвољених начина ради узимања другог тела или органа. Први тежи облик постоји ако је том приликом доведен у опасност живот лица коме је узет орган или део тела, или је проузрокована трајна неспособност за рад или трајно или тешко нарушавање здравља или унакаженост тог лица. Други тежи облик постоји ако је том приликом наступила смрт лица коме је узет орган или део тела. Трећи тежи облик постоји ако је ово дело извршено од стране организоване групе, док посебан облик постоји ако се ово дело учини у намери да се себи или другом прибави имовинска корист.

Трговина људима из члана 111б има основни, два тежа и један посебан облик. Основни облик се састоји у примени силе или претње, довођењем у заблуду или држањем у заблуди, злоупотребом овлашћења, поверења, односа зависности или тешких прилика уз врбовање, пребацивање, скривање и примање лица у циљу стицања неке користи, експлоатације рада, вршења криминалне делатности, проституције или просјачења, употребе у порнографске сврхе, ради одузимања дела тела за пресађивање или ради коришћења у оружаним сукобима. Први тежи облик постоји ако је ово дело учињено према више лица, отмицом, приликом вршења службене дужности, у оквиру криминалне организације, на нарочито свиреп или на нарочито понижавајући начин или је наступила тешка телесна повреда. Други тежи облик постоји ако је ово дело учињено према малолетном лицу, или је наступила смрт оштећење лица. Посебан облик постоји ако је дело учињено према лицу које није навршило четрнаест година и кад није употребљена сила, претња или неки од других наведених начина извршења.

2.6. РЕКЕТ

2.6.1. Појам и карактеристике

Рекет је делатност организованог криминалитета која спада у домен насилничког криминалитета, јер омогућава приход криминалној организацији уз употребу силе или озбиљне претње. Ова делатност се састоји у томе што криминална организација нуди "услуге заштите"

одређеном лицу и одређује му суму новца коју мора да плати за наводно учињене услуге, које су пропраћене озбиљном претњом, а некада и силом, уколико такво лице одбије или намерава да одбије понуђене услуге криминалне организације. Када се одбије таква заштита, криминална организација приступа реализацији своје претње уз примену силе и других бруталних метода. Методе су веома драстичне и крећу се од оштећења до уништења имовине, разних видова малтретирања и напада, рањавања, па чак и убијања таквог лица или некога од чланова породице.⁶⁴⁾

Рекет се може сматрати "општим типом", најраширенијом (а када се посматра криминална каријера појединачног "организованог криминалца") и почетном делатношћу ове врсте криминалитета. То значи да се "систематска пракса изнуђивања застрашивањем, при чему се обично прети нападом на личност или уништењем имовине", како се у литератури (Вол анд Бернارد, 1986., стр. 325) рекет најчешће дефинише, провлачи кроз већину њихових активности. Управо због те црте, многи аутори наводе као битну особину организованог криминалитета тај "отимачки" или "грабежни" елемент који најбоље долази до изражаја управо код рекета. Поред тога, он је приступачан и почетницима јер не тражи поседовање посебних средстава извршења нити посебну обуку. Зато су многи познати "босови" криминалног подземља почели као рекеташи у својој средини, са једним пиштољем и наоружани дрскошћу⁶⁵⁾.

Мићо Бошковић истиче да криминалне организације које спроводе рекет нуде различите видове заштите, и то:

- неометано обављање послова,
- елиминација конкуренције,
- заштита од напада неких других криминалних организација,
- спречавање "услуга заштите" неке друге криминалне организације, и
- заштита од неких других видова угрожавања индивидуалним или групним деловањем⁶⁶⁾.

⁶⁴⁾ Бошковић Мићо: Транснационални организовани криминалитет, Полицијска академија, Београд, 2003, стр. 213

⁶⁵⁾ Игњатовић, Ђ.: Организовани криминалитет-други део, Полицијска академија, Београд, 1998., стр. 70

⁶⁶⁾ Бошковић Мићо: Транснационални организовани криминалитет, Полицијска академија, Београд, 2003, стр. 214

Обично се као облици рекета наводе изнуђивање новца од власника фирми и рекетирање запослених (Тхио, 1988., стр. 406). У првом случају "заштита за новац" намеће се бизнисменима којима се гарантује "осигурање" од "ризика да им радња или други објекат буду запаљени, а излози и главе разбијени". Понуда се не сме одбити јер ће се радњи, односно њеном власнику догодити управо оно од чега се морао "осигурати". Друга форма изнуђивања спада пре у групу организованог криминалитета код којих се он инфилтрира у легални бизнис⁶⁷⁾. Овде пре свега говоримо о рекетирању у области запошљавања. Ради се о специфичном утицају на легитимни бизнис помоћу кога се криминално подземље "инфилтрира, остварује доминацију и употребљава радничке синдикате за своје циљеве, коришћењем нелегалних, насилничких и преварних средстава". Тако овај облик рекетирања (лабор рецхетееринг) дефинише Председничка комисија за организовани криминалитет⁶⁸⁾.

Традиционални облици рекетирања у области запошљавања који су и даље актуелни укључују:

- успостављање љубавних уговора (сњеетхеарт цонтрацтс) са послодавцима,
- пљачкање радничких потпорних фондова,
- изнуђивање "осигурања против штрајка" од послодаваца.⁶⁹⁾

Љубавни уговори су, према извештају Председничке комисије, резултат снажног инфилтрирања у синдикате које им омогућава да их контролишу и да склапају тајне договоре са управом на основу којих послодавци могу несметано кршити одредбе колективног уговора. Плаћањем одређене суме "важним људима" из криминалног подземља који са њима склапају овакве уговоре, послодавци могу стећи могућност да запошљавају радну снагу која није синдикално организована, добијају гаранцију да њихови запослени неће бити чланови неког непожељног радничког синдиката или могу бирати преговарача који ће у име запослених са њима преговарати. Овакви

⁶⁷⁾ Игњатовић, Ђ.: Организовани криминалитет-други део, Полицијска академија, Београд, 1998., стр. 70-71

⁶⁸⁾ President's Commission on organized crime-The Edge: Organized crime, Business and Labor Unions, Washington, 1986 (a), S.9
Види: Игњатовић, Ђ.: Организовани криминалитет-други део, Полицијска академија, Београд, 1998., стр. 83

⁶⁹⁾ Игњатовић, Ђ.: Организовани криминалитет-други део, Полицијска академија, Београд, 1998., стр. 83-84

уговори су најчешћи у грађевинарству, транспорту и текстилној индустрији.

Пљачкање радничких потпорних фондова (пензиони, здравствени, помоћ инвалидима и незапосленима) омогућава инфилтрирање организованог криминала у радничке синдикате. Тако је створен један од главних извора прихода за "босове" криминалног подземља који им омогућава да се размећу луксузним вилама, аутомобилима, да играју на берзи и стварају капитал за легално пословање.

Коначно, криминално подземље бави се и изнуђивањем "осигурања против штрајка" који плаћају послодавци, а за узврат им се гарантује да не морају бринути о могућности избијања радничког незадовољства. Другим речима, они плаћају организованом криминалу да пацификује запослене. У ту сврху могу се применити различита средства-од насиља над лидерима радничког бунта и њиховим најватренијим присталицама, до оснивања компанија за изнајмљивање "штрајк брекера" на националном плану. Код примене насиља према члановима радничких синдиката, оно се градира од вербалног застрашивања до убистава. У том смислу, важна је напомена Председничке комисије за организовани криминалитет да иако примена насиља није свакодневна појава, њиме се систематски прети јер је то једини начин да се изиграју права на синдикално организовање, а која подразумевају да се бира и буде биран у стална и ад хоц тела. Само тако се може остварити контрола над синдикатима и у сваком тренутку каналисати њихово деловање. Без тога се овај облик рекетирања у запошљавању убрзо показао као недолотворан.

2.6.2. Рекет и наше законодавство

У нашем позитивном законодавству рекет није предвиђен као посебно кривично дело.

Међутим, елементи рекета садржани су у бројним другим кривичним делима из класичног криминалитета, као што су:

- тешка телесна повреда - члан 53. КЗ РС
- лака телесна повреда - члан 54. КЗ РС

- принуда - члан 62. КЗ РС
- противправно лишење слободе - члан 53. КЗ РС
- отмица - члан 63. КЗ РС
- изнуда - члан 180. КЗ РС
- насилничко понашање - члан 220. КЗ РС и други.

Ипак, могло би се рећи да је рекет у суштинском смислу најсличнији кривичном делу изнуде (члан 180. КЗ РС). Ово кривично дело има основни, тежи и најтежи облик.

Радња извршења основног облика састоји се у принуђивању пасивног субјекта да нешто учини или не учини на штету своје или туђе имовине. Тежи облик постоји када је извршењем основног облика прибављена корист у износу који прелази 300.000 динара. Најтежи облик предвиђен је у ставу 3. поменутог члана, који је унет чланом 100. Закона о изменама и допунама КЗ РС (1994.), са образложењем да се тиме настоји сузбити тзв. рекет. При томе, квалификаторна околност представља чињеницу да је дело из става 1. (основни облик) и става 2. (тежи облик) извршено организовано.

2.7. ОСТАЛЕ ДЕЛАТНОСТИ ОРГАНИЗОВАНОГ КРИМИНАЛИТЕТА

Поред наведених делатности, које се сматрају најраспрострањенијим или најбитнијим, организовани криминалитет се бави и низом других противзаконитих делатности. У том смислу, у остале делатности организованог криминалитета спадају:

- лихварење
- одлагање опасних материја
- лажна банкротства
- преваре у осигурању
- компјутерски криминал
- поморска пиратерија
- трговина ретким биљкама и животињама
- трговина оружјем
- еколошки криминал

- крађа интелектуалне својине, уметничких и културних добара
- крађа и кријумчарење моторних возила
- организована коцка и др.

3. ЗАКЉУЧАК

Организовани криминалитет, ма колико изгледао савремени друштвени феномен, у суштини је универзална и историјска појава. Наиме, разни облици организованости у извршењу криминалних радњи, као професионални и профитни модел активности остваривања политичког утицаја и остваривања других облика моћи у друштву, били су познати још почетком ЦВИИИ века.

Суштински гледано, организовани криминалитет се специфичан облик савремених видова професионалног криминалитета који се по многим особинама разликује и од традиционалних видова злочиначког удруживања, као и од класичних облика криминалитета како националних тако и међународних размера.

У том смислу, буквално, ни један континент па ни држава света није поштеђена организованог криминала. На северноамеричком континенту он се манифестује у комбинацијама традиционалних и неких савремених форми, нарочито у САД и Канади. Са друге стране, јужноамеричке државе, а посебно Колумбија, представљају светски образац деловања наркомафије, као и неке земље Далеког истока (Авганистан, Бурма, Лаос). Ера тероризма и трговине белим робљем обележава државе Блиског и Далеког истока, посебно, муслиманског националног подручја, док су земље источноевропског и средњеевропског подручја преплављене разним утицајима националних и локалних типова мафијашких организација усмерених на трговину дрогама и људима, као и разним облицима криминалитета злоупотребом механизма приватизације државног и друштвеног капитала.

Својевремено, безбедносно најстабилнији системи у западноевропским државама такође су начети разорним видовима корупционих афера, трговином људима, наркотицима, оружјем и слично.

Савремени облици организованог криминалитета нису мимоишли ни територију Србије и Црне Горе. Они на нашим подручјима попримају нове форме и карактеристике, са израженим степеном друштвене опасности, професионалности и насиља.

Упркос опсегу и нарастајућој тенденцији организованог криминалитета, у теоријским радовима изостаје проучавање и дефинисање суштине ове појаве. Као да се заборавило да је давање јасне дефиниције предмета прва претпоставка за његово успешно проучавање.

Многобројне проблеме дефинисања појаве организованог криминалитета чине дилеме између разних сродних појмова који у неким случајевима делују као синоними, а у другим као сасвим одвојени феномени, а у трећим као терминолошки обрасци који једни из других проистичу, као посебни видови испољавања. То се посебно односи на појмове неадекватног терминолошког разграничења који се односе на ову појаву криминалитета и транснационални криминалитет, криминалитет белог оковратника и међународни криминалитет. Неспорно, у сваком од ових случајева реч је о посебним и појавама и појмовима.

Другу врсту проблема представљају појмови који се користе као битне одреднице садржаја дефиниције организованог криминалитета, а то су организоване криминалне групе и криминалне организације, односно организовани криминалитет и организовани злочин, који појмови се често поистовећују, иако у дефинисању криминалитета имају сасвим различите садржаје. Пре свега, организована криминална група је хипотетички шири појам криминалног организовања у који по свим критеријумима садржаја не мора да спада и организовани криминалитет. Организоване криминалне групе су најразличитије форме привременог, повремениг или сталног организовања, те се могу појавити у облику банди (за вршење деликата насиља), имовинских деликата (крађе) и сл. Дакле, када организоване криминалне групе добију чврст организациони облик, хијерархијску структуру и планску усмереност на друштвени утицај и остварење криминалног профита, оне се дефинишу као криминалне организације.

Са појмом организовани криминалитет и организовани злочин проблем је исте природе као и са организованим и међународним криминалитетом. Наиме, организовани криминалитет спада претежно у појмове криминолошког садржаја, а организовани злочин превасходно у кривичноправни институт једног од облика саучесништва.

Сумирајући садржај мноштва дефиниција организованог криминалитета, он би се могао дефинисати као врста професионалног криминалитета који карактерише постојање чврсте, хијерархијски успостављене криминалне организације, са прецизном поделом рада и уређеним унутрашњим односима, опредељеном за вршење и најтежих криминалних дела, уз примену метода подмићивања, насиља и сличних метода при остваривању екстремне профитабилности.

Из ове дефиниције проистичу битна обележја појма организованог криминалитета, која чине конститутивне елементе садржаја и састоје се у: 1) постојању криминалне организације (тзв. криминални синдикати); 2) организацији успостављеној на хијерархијским основама и са мрежном структуром; 3) флексибилности у раду и тенденцијом укључивања и остваривања утицаја у органима власти, привредним и политичким структурама; 4) употреби насиља и корупције као метода рада, и 5) остваривању профита као крајњег циља.

Узимајући у обзир претежна схватања у делатности организованог криминалитета, несумњиво, спадају: трговина наркотицима, корупција, трговина људима, прање новца и рекет, мада има аутора који у ове делатности убрајају чак и тероризам. Осим тога, треба имати у виду да су делатности организованог криминалитета и лихварење, лажна банкротства и преваре у осигурању, одлагање опасних материја, компјутерски криминал, трговина оружјем, трговина ретким биљкама и животињама, кријумчарење моторних возила и друго.

Трговина наркотицима је најраспрострањенија и најunosнија делатност организованог криминалитета, а изражена је у свим сферама, од производње, прераде и продаје и одвија се у систему уређене организације почев од произвођача дроге, преко купаца, власника складишта, транспортне мреже и успостављене мрежне организације за прераспodelу на потрошачком подручју.

Криминалитет у сфери наркoбизниса има следећа обележја организованог: 1) проистиче из илегалне производње и промета; 2) у вези је са илегалним трансакцијама и прањем новца; 3) у свим земљама производње и промета одвија се уз метод корупције политичких, полицијских и судских структура; 4) појава има карактер

универзалне са тенденцијом глобализације и међународног повезивања у области производње и промета наркотика.

Корупцију, као значајну делатност организованог криминалитета карактеришу стална динамичност и различитост форми испољавања, не само у националним него и у међународним оквирима. У том смислу, корупција, без обзира на то у ком се облику испољава и ко се појављује као њен активни субјект, доводи до поремећаја у економском систему, остварује негативан утицај на функционисање правног система и рад надлежних органа, негативно делује на законитост, морал и друге друштвене односе.

Прање новца је, свакако, изворни облик појаве организованог криминалитета, а проистиче из једног од основних циљева организованог криминалитета, а то је остваривање криминалног профита. С обзиром да је један од основних проблема овако стеченог капитала његова легализација, прање новца, као скуп разних метода финансијских трансакција, фалсификата докумената и пословне манипулације, решава овај проблем код многих видова организоване криминалне активности као што су профити од трговине наркотицима, људима и оружјем, пореске утаје, организована проституција, коцка и рекет. Наиме, суштина прања новца у организованим облицима криминалитета је у конверзији или преносу имовине која представља незаконити приход, односно прикривање или маскирање правне природе власништва средстава незаконитог порекла, те њихово укључивање у легалне финансијске институције и улагања.

Трговина људима је у области организованог криминалитета делатност која обухвата неколико видова саме појаве. Под овим појмом се подразумевају криминалне активности кријумчарења имиграната, организована проституција и трговина људским органима. Иако појава потиче од историјског облика трговине белим робљем, она у савременим видовима представља један нов феномен са битно различитим садржајима. Наиме, процеси глобализације и раслојавања у свету, а посебно распади неких социјалистичких земаља, те нагло сиромашење у неким крајевима света, довели су до миграционих процеса у којима су погодни тле за кријумчарење људи из сиромашних у развијене крајеве нашле многобројне криминалне организације. Исти или слични процеси довели су до појаве организоване проституције, која се више не одвија само у националним оквирима организованости, већ и у интернационалним размерама трговине женама и других облика сексуалног искоришћавања и злостављања,

све до драстичних појава нелегалног усвајања деце и организоване педофилије. Поред тога, савремена достигнућа медицинских наука, посебно у области трансплатације довела су до појаве кријумчарења и трговине људским органима, са свим садржајима организоване и насилничке криминалне делатности, од нелегалне трговине до киднаповања, физичког злостављања, сакаћења и ликвидације деце.

Рекет је посебан облик примене насиља у остваривању профита од стране криминалних организација. Као делатност организованог криминалитета представља развијен вид, тзв. криминалне ренте, уносан бизнис злочиначких удружења под плаштом заштите имовине и физичког интегритета одређених лица. Најчешће овај начин рада обухвата "заштиту" власника и чланова породице власника угоститељских објеката, приватних предузећа, коцкарница, јавних кућа и сл. Значи, битна особина организованог криминалитета, тај, "грабежни" или "отимачки" елемент, најбоље долази до изражаја управо код рекета.

Како је организовани криминалитет у целини попримио интернационалне размере јер угрожава привредне и безбедносне системе појединих земаља, многи органи Уједињених нација, континенталне и регионалне организације и њихова тела укључени су у доношење разних резолуција, декларација и конвенција, као гарант успостављања јединствених правних стандарда спречавања и сузбијања ових појава како на међународном тако и на националном плану.

Друштвени облици реакције у Србији и Црној Гори на поменуте појаве су више декларативног него стварног карактера. Извесних правних ограничења у постојећој регулативи има, али и постојећа законска решења пружају много више могућности, него што је то у пракси актуелно деловање државних органа. Наиме, већину регистрованих делатности организованог криминалитета могуће је кривично процесуирати у разноврсним инкриминацијама постојећег кривичног закона, уз примену института организованих злочиначких удружења, као једног од облика саучесништва. Намеће се закључак да је проблем супротстављања поменутих делатностима организованог криминалитета, не само код нас, него и свету, више политичке него правне природе.

ЛИТЕРАТУРА

1. Бошковић Мило: Социјална патологија, Правни факултет Нови Сад, 2002.
2. Бошковић Мило: Криминолошки лексикон, Универзитет у Новом саду, 1999.
3. Бошковић Мићо: Организовани криминалитет, Полицијска академија, Београд, 1998.
4. Бошковић Мићо: Актуелни проблеми сузбијања корупције, Полицијска академија, Београд, 2000.
5. Бошковић Мићо: Облици организованог криминалитета у нашем кривичном законодавству, Београд, 3/2003.
6. Бошковић Мићо: Транснационални организовани криминалитет, Полицијска академија, Београд, 2003.
7. Васиљевић, В.: Превенција и репресија организованог криминала, Безбедност и друштвена самозаштита, Београд, број 12/1990.
8. Водинелић, В.: Криминалитет са мрежном структуром и организовани криминалитет профита, Безбедност МУП Р Србије, Београд, број 1/1992.
9. Вуловић, М.: Сива економија - тамна бројка криминалитета, Безбедност, број 1/1993. Београд
10. Елиот, М. А.: Криминал у модерном друштву (превод), Свјетлост, Сарајево, 1962.
11. Игњатовић, Ђ.: Организовани криминалитет-други део, Полицијска академија, Београд, 1998.
12. Јелачић, М.: Корупција-друштвеноправни аспекти и методи супротстављања, МУП Р Србије, 1996.
13. Конвенција УН против транснационалног организованог криминала, Палермо, 2000.
14. Кривокапић, В.: Илегалне миграције и трговина људима као облици организованог криминалитета, Безбедност, број 6/2002.

15. Кулић, М.: Праће новца, привредни криминал и корупција, Институт за криминолошка и социолошка истраживања, Београд, 2004.
16. Љубинковић, С.: Трговина женама, Асоцијација за женску иницијативу, Београд, 2001. у издању
17. Манојловић, М.: Осврт на корупцију у Југославији, Безбедност, број 3/2001.
18. Милошевић, М.: Организовани криминал-збирка прописа са уводним објашњењима и напоменама, Београд, 2003.
19. Мршевић, З.: Организовани криминал, Актуелни проблеми сузбијања криминалитета, Институт за криминолошка и социолошка истраживања, Београд, 1993.
20. Мршевић, З.: Ембарго као фактор организованог криминалитета, организовани криминалитет и корупција, Српско удружење за кривично право, Београд, 1996.
21. Ницовић, М.: Организовани криминалитет и корупција, Копаоник, 27.-30. марта 1996., Српско удружење за кривично право
22. Павишић, Б.: Појаве савремених злочина-савремени међународни криминалитет, Приручник, РСУП Хрватске, Загреб, број 3/1991.
23. Петровић, Д.: Организовање злочиначких удружења, Српско удружење за кривично право, Београд, 1996.
24. Радовановић, Д.: Криминалце штити држава, чланак објављен у Вечерњим новостима, Београд, 25.10.1993.
25. Сачић, Ж.: Организовани криминалитет у Хрватској, МУП Р Хрватске, 1997.
26. Стојановић, З.: Организоване форме криминалитета, Безбедност и друштвена самозаштита, број 5/1990.